

samhällssystem och levnadsvanor. Ett nära och omfattande vardagligt samarbete äger rum på ett otal områden mellan de nordiska länderna. Det är regeringens avsikt att tillvarata alla möjligheter att främja praktisk samverkan i Norden.

Europa intar en central roll i ansträngningarna att minska spänningen mellan supermakterna och häva de kriser som f. n. hemsöker världen. Det finns i Europa, trots de aktuella svårigheterna, en betydande ekonomisk styrka och en växande insikt i allt fler länder om nödvändigheten av en aktiv ekonomisk politik. Europa kan därför bidra till att överbrygga klyfforna mellan öst och väst och mellan nord och syd. Sverige kommer att aktivt medverka i dessa ansträngingar.

Sveriges ekonomiska utveckling är i avgörande grad beroende av vad som sker i Europa. Ett utbyggt samarbete mellan de europeiska länderna är nödvändigt för att bryta den ekonomiska nedgången och minska arbetslösheten. Regeringen eftersträvar därför att utvidga det ekonomiska samarbetet i Norden, inom EFTA och med EG. Vi utesluter på förhand endast samarbete som skulle kunna sätta på neutrala och alliansfria ställning i fråga. Regeringens syn på den internationella handeln och ekonomin kommer att redovisas närmare i den handelspolitiska deklARATIONEN.

Utvecklingen i vårt grannland Polen inger särskild oro. En demokratiskt uppbyggt fackföreningsrörelse har genom statsmakternas beslut upplösts. Tusentals personer är fängslade för sin vägran att ge upp rätten till åsikts- och yttrandefrihet. Den djupa kris det polska samhället hamnat i kan övervinnas endast om demokratiska värden respekteras. Suspensionen av krigslagarna vid det senaste årsskiftet måste följas av verkliga steg på vägen mot försoning och dialog.

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Turkiet ger även den anledning till fortsatt oro. Massrättegångar mot fackliga ledare pågår. Uppgifter om tortyr förekommer. Regeringen har tillsammans med fyra andra länder anmält Turkiet till Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna.

Den tragiska utvecklingen i Mellanöstern är ytterligare ett exempel på att fred och rättvisa inte kan uppnås genom våld. Israels invasion av Libanon var ett brott mot folkrätten och FN-stadgan. Den försakade ett stort mänskligt lidande. Invasionen skapade nya hinder för en fredlig utveckling. Regeringen stöder FN:s säkerhetsråds krav på att Israel omedelbart och oivillkorligt drar tillbaka sina trupper. Vi stöder det libanesiska folkets krav på att få bestämma sitt eget öde.

Israel har rätt att leva i fred inom säkra och erkända gränser. Men vi kan inte acceptera att andra stater och folk i området förvägras samma rätt.

Den grundläggande konflikten i Mellanöstern kan endast lösas om det palestinska folkets legitima krav på självbestämmande tillgodoses. Palestinierna måste ges rätten att, om de så önskar, grunda en egen stat på territorier som Israel hållit ockuperade sedan 1967. Parterna måste därför mötas i direkta förhandlingar med utgångspunkt från säkerhetsrådets grundläggande resolutioner 242 och 338. Vid dessa förhandlingar har PLO en

6 § Utrikes- och handelspolitisk debatt

Talmannen anmälde att utrikesminister *Lennart Bodström* och statsrådet *Mats Hellström* nu skulle lämna meddelanden i utrikes- och handelspolitiska frågor.

Anf. I Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! 1983 kallas redan "missilens år". I det uttrycket sammanfattas den oro och fruktan människorna i dag känner inför läget i världen. Ett element i en mörk världsbild är således säkerhetspolitiskt, men det finns också ett ekonomiskt.

Relationerna mellan supermakterna har alltsedan avspänningspolitikens höjdpunkt under 1970-talets första hälft successivt försämrats. Spänningen har ökat och upprustningen tilltagit. Försöken att nå uppgörelser om begränsning av kärnvapen har hittills misslyckats.

Dialogen mellan supermakterna har nu i någon mån återupptagits. 1983 är i detta hänseende ett avgörande år. Enligt NATO-alliansens s. k. dubbelbeslut skall man mot slutet av året börja placera ut nya medeldistansrobotar i Europa, om ingen överenskommelse om dessa vapen dessförinnan nåts. Sovjetunionen har under tiden fortsatt att placera ut liknande system.

1983 framstår också som ett avgörande år för världsekonomin. Produktionen har sedan flera år stagnerat, världshandeln har utvecklats ogynnsamt och arbetslösheten har stigit. För några år sedan kunde framsående ekonomer säga att det endast var fråga om en tillfällig nedgång. Om bara staterna avhöll sig från att försöka påverka det ekonomiska förloppet, skulle självläkande krafter framkalla en ny högkonjunktur. Den föreställningen har nu allt färre anhängare. Även om vissa ljusglimtar i dag kan skönjas, växer allmer insikten att världens länder endast genom en aktiv ekonomisk politik och i samverkan med varandra har möjlighet att långsiktigt vända utvecklingen. Vad som för många länder är en kris är för ett stort antal u-länder en katastrof med massarbetslöshet och svält.

Det är mot denna bakgrund man skall se de initiativ som tagits för att minska den internationella spänningen. Det är också mot denna bakgrund man kan se de initiativ som tagits för att stimulera den ekonomiska utvecklingen.

I en tid av skärpta motsättningar mellan stormakterna är det ett centralt mål för Sverige och dess grannländer att slå vakt om freden och stabiliteten i vår del av Europa. Det nära och förtroendefulla samarbetet mellan de nordiska länderna har underlättat denna strävan.

Det nordeuropeiska områdets strategiska betydelse har ökat under senare år. Den militära aktiviteten i vår närhet har tilltagit. De nordiska länderna har dock genom sin utrikes- och säkerhetspolitik förmått möta dessa förändringar. Det säkerhetspolitiska mönstret och stabiliteten i Norden har inte rubbats. Men ett växande ansvar vilar på stormakterna att visa återhållsamhet i sitt militära utövande i Nordeuropa.

Det nordiska samarbetet bygger på historiska traditioner, på likheten i

naturlig plats som likaberättigad förhandlingspart. Vi vänder oss bestämt mot Israels försök att eliminera PLO som politisk kraft.

De olagliga bosättningarna fortsätter i oförminskad takt. Om bosättningspolitiken fullföljs som planerat genomför Israels regering i praktiken en annektering av ockuperade territorier och försvårar därmed allvarligt en lösning av konfliktens kärnfråga.

Kriget mellan Iran och Irak är inne på sitt tredje år. Stridshandlingarna fortsätter att skörda stora offer i människoliv och egendom. Riskerna för en spridning av konflikten är uppenbara. FN har i olika omgångar uppmanat parterna till eld upphör och en fredlig lösning. Det är vår förhoppning att parterna snarast skall inse nödvändigheten att få ett slut på kriget. Statsminister Palme kvarstår som FN:s generalsekreterares representant i Iran-Irak-frågan. Han är beredd att med kort varsel ta upp medlingskonflikter, om båda parter så önskar och en fredlig uppgörelse därmed kan främjas.

För mer än tre år sedan trängde sovjetiska trupper in i Afghanistan. Striderna inne i landet har fortsatt sedan dess, och civiltbefolkningen har utsatts för stort lidande. Flyktingströmmen till grannländerna Pakistan och Iran fortsätter. I Pakistan finns nu världens största enskilda flyktingansamling. Afghanistan är ett exempel på en supermaktens hänsynslösa kränkning av ett litet lands suveränitet. Ockupationstrupperna måste lämna landet. Regeringen fäster stor vikt vid de indirekta FN-samtal som inleddes i juni förra året med berörda parter i syfte att få till stånd en fredlig lösning.

Också det hårt drabbade folket i Kampuchea måste återfå rätten att självständigt bestämma sin politiska framtid utan inblandning utifrån. De vietnamesiska trupperna måste därför dras tillbaka. En fredlig lösning förutsätter att förhandlingar kommer till stånd under medverkande av alla i konflikten deltagande parter.

Med utmanande förakt för folkrätten, mänskliga rättigheter och demokratiska principer fortsätter apartheidregimen i Sydafrika att slå vakt om den vita minoritetens maktställning. Ökade polisresurser och nya säkerhetslagar kan inte dölja en allt starkare opposition. Våldet ökar i Sydafrika. Detta våld sprids nu också ut över landets gränser.

Den illegala ockupationen av Namibia har förstärkts. FN:s plan för ett självständigt Namibia förhålls. Militär aggression, stöd till terroriströrelser och ekonomiskt sabotage är de senaste vapnen i apartheidregimens arsenal gentemot grannstaterna.

Apartheidpolitiken är ett hot mot internationell fred och säkerhet. Det är en illusion att tro att den nuvarande regimen i Sydafrika frivilligt skall avhända sig sina privilegier så länge apartheid garanterar den vita minoritetens total ekonomiska dominans. Därför blir gemensamma internationella åtgärder alltmer påkallade. För dem som inte har förståelse för detta är det nödvändigt att framhålla att alternativet till effektiva, fredliga ekonomiska sanktionsmedel är en upptrappning av våldet och ökad blodutgjutelse.

I Centralamerika antar våldet, förtrycket och den sociala misären allt större dimensioner. Privilegierade grupper motsätter sig kraven på en

drägligare tillvaro för bredare befolkningsgrupper och en demokratisk samhällsutveckling. De blodiga inbördeskrigen i El Salvador och Guatemala visar inga tecken till avmattnig. Konflikterna sprider sig över regionen. Förenta staterna hävdar att man har ett särskilt ansvar för situationen i Centralamerika. Den svenska regeringen anser därför att Förenta staterna bör utnyttja sitt inflytande till att få i gång förhandlingar mellan de stridande.

Folken i Centralamerika måste äntligen få bygga sina samhällen i fred och frihet utan inblandning utifrån.

En ljusglimt i mörkret är vissa latinamerikanska staters uttalade vilja att försöka bidra till en förhandlingslösning. Särskilt uppmuntrande är den nya mexikanska administrationens beslutsamhet att fullfölja denna politik. Ett första steg mot politiska lösningar måste vara att alla vapenleveranser, all vapentrafik och allt militärbistånd till och inom regionen upphör. Vidare måste de olika ländernas territoriella integritet respekteras. Flyktingar och andra nödlidande måste ges internationellt stöd. Sverige kommer även i fortsättningen att lämna humanitär hjälp till dessa grupper.

Herr talman! Det allvarliga världsläget kräver att Sveriges utrikespolitik präglas av fasthet och konsekvens.

Sedan slutet av 1940-talet står två militärblock mot varandra. Av Europas länder har några få, däribland Sverige, valt att stå utanför pakterna. En stat som vill vara neutral måste i krigstid hävda sin territoriella integritet. Men det svenska territoriet skall också i fredstid skyddas mot kränkningar av alla slag vanifrån de än kommer. Regeringen har vidtagit åtgärder för att stärka vår kapacitet att upptäcka och ingripa mot kränkningar. Reglerna för ingripanden har skärpts.

Neutralitetspolitiken innebär inte att vi skall iakta tystnad i den internationella debatten eller passivt betrakta världshändelserna. Vår utrikespolitik är aktiv. Vi verkar för åtgärder som kan främja avspänning. Vi hävdar alla folks rätt att bestämma sitt eget öde och söker främja ett utvidgat internationellt samarbete. När kriser uppstår mellan stater skall de lösas genom förhandlingar och inte genom våld.

Kärnvapenkapprustningen har skapat en ny säkerhetspolitisk situation, som skiljer vår tid från alla föregående: ett nytt världskrig kan med nuvarande förstörelsekapacitet betyda slutet för vår civilisation. I ett kärnvapenkrig finns ingen segrare. Även om ett krig mellan öst och väst i Europa inledningsvis skulle bli begränsat, finns stora risker att kärnvapnen tillgrips och successivt i allt större skala. Därmed har kärnvapnen paradoxalt nog skapat en situation där gemensam säkerhet inte bara är tänkbar och önskvärd utan direkt nödvändig.

Europa har kallats det förberedda slagfältet. Sannolikheten för att inomeuropeiska motsättningar skulle leda till krig mellan de båda pakterna bedömer vi som relativt liten. Risken är större att konflikter i andra delar av världen trappas upp och överförs till Europa. Därtill kommer att den teknologiska utvecklingen gjort försvarningstiderna inför ett anfall allt kortare. Faran för ett kärnvapenkrig ökar i ett läge där en regering eller en

sig förtroendeskapande och därmed spänningssänkande.

Det är således regeringens uppfattning att en nordisk zon kräver åtaganden från de stater som förfogar över kärnvapen i vårt närområde. Det är ett starkt krav att Östersjön görs kärnvapenfri. Av bl. a. folkrättsliga skäl kan man dock inte utgå från att detta hav kan ingå i zonen på samma villkor som de nordiska territorierna.

Regeringen har vidare tagit initiativ till sonderingar om en korridor i Centraleuropa, fri från slagfätkärnvapen. Utgångspunkten har varit den s. k. Palmekommissionens rapport. Denna rapport har väckt stor internationell uppmärksamhet och diskuterades under 1982 års generalförsamling, som enhälligt antog en resolution om att följa upp kommissionens rapport.

Den främsta avsikten med korridorförslaget är att reducera risken för att s. k. slagfätkärnvapen kommer till användning tidigt i ett europeiskt krig och därmed riskerar att bli inledningen till ett hastigt eskalerande kärnvapenkrig.

Regeringen har bedömt korridorförslaget som ett av de mest angelägna i rapporten. Vi har därför i en rundfråga till NATO:s och Warszawapaktens medlemmar samt till vissa alliansfria stater sonderat intresset för förslaget. Det hör till bilden att en debatt om att minska beroendet av slagfätkärnvapen redan pågår inom NATO och sannolikt också inom Warszawapaktens.

Det är viktigt att framhålla att den svenska regeringen med denna rundfråga inte anser sig ha lanserat ett eget i alla delar färdigt zonförslag. Regeringen stöder Palmekommissionens förslag som sådant, men har inte för sin del velat binda sig vid detaljer. Snarare bör det svenska initiativet ses som ett sätt att påskynda och konkretisera debatten om de taktiska kärnvapens roll i Europa.

Under de gångna tre månaderna har vi fått svar från flertalet tillfrågade regeringar samt ett stort antal inofficiella reaktioner. Även om bilden ännu inte är fullständig finns tillräckligt underlag för att göra en första redovisning av berörda staters inställning till korridortanken.

De svar som hittills inkommit från medlemmar i Warszawapaktens uttrycker allmänt stöd för tanken på en europeisk korridor fri från slagfätkärnvapen. Dessa stater förordar emellertid – med ett undantag – att korridoren bör göras dubbel så bred som nämns i den svenska noten.

En fördubbling av korridorrens bredd ger den andra politiska och militära dimensioner än vad som avses i det ursprungliga förslaget. Vi noterar dock att det från dessa länders sida har sagts att man betraktar korridorrens utformning som en förhandlingsfråga.

Från NATO-håll hävdas bl. a. att en sådan zon skulle innebära en avvikelse från NATO:s kollektiva säkerhetssystem, som bygger på en avskräckning med kärnvapen. Man hänvisar till att man anser sig vara undertlägsen i fråga om konventionella stridskrafter.

Fliertalet av de neutrala och alliansfria staterna redovisar positiva uttalanden.

enskild militär befälvare bara har några minuter på sig att fatta beslut om användning av kärnvapen. Möjligheterna till överblick, eftertanke och diplomatiska aktioner minskas drastiskt.

Det tjuar inte mycket till att tvista om orsak och verkan: Är det upprustning som leder till konflikter eller konflikter som leder till upprustning? Det må vara nog att konstatera själva sambandet. En säkerhetspolitik för Europa måste gå ut på att undanröja konfliktrisken. Det är ett mål som vi försöker främja på många plan. Det gäller att få upprustningens onda cirkel att brytas. I stället krävs en avspänningens positiva dynamik, där det ena steget underlättar det andra.

Redan utanför det säkerhetspolitiska området finns mycket att göra som är ägnat att minska spänningarna mellan blocken. Förtroendet blir större ju mer man utvecklar de ekonomiska, sociala och kulturella förbindelserna mellan länderna. Ett utbyte till ömsesidig fördel tenderar att bli självförstärkande. Freden gagnas av att den ena staten får ett intresse av den andra statens välbefinnande. Det finns ett samband mellan ekonomiskt samarbete och avspänning.

I fråga om de politiska relationerna mellan Europas stater är det naturligt att i första hand uppmärksamma den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens (ESK) uppföljningsmöte i Madrid. Sedan tillkomsten av Helsingforsdokumentet 1975 har ESK sysslat med en vid ämneskrets, däribland säkerhetspolitik, mänskliga rättigheter och kontakter, ekonomi och informationsspridning. Ett klart samband existerar mellan dessa områden. Framsteg behövs på samtliga av dem. Alla deltagande stater måste eftersträva konstruktiva och balanserade lösningar över hela fältet.

Sverige ser som sin uppgift i ESK att i samverkan med övriga neutrala och alliansfria stater söka överbygga motsättningarna mellan de båda blocken. Vi vill ta till vara de möjligheter till avspänning och dialog som finns och undvika att Madridmötet fastnar i steril konfrontation. Vissa framsteg och en förbättrad arbetsatmosfär ger förhoppningar om att mötet kan avslutas före sommaren med ett substantiellt och balanserat slutdokument på grundval av ett förslag, som denna vecka framlagts av de neutrala och icke-paktanslutna staterna.

I så fall kommer ett beslut också att fattas om en europeisk nedrustningskonferens, en tanke som vi hela tiden aktivt arbetat för. Sverige har erbjudit sig att stå som värd för en sådan konferens. Det är också NN-staternas förslag.

Strävan efter nedrustning är ett centralt element i den svenska utrikespolitiken. Regeringen avser att fortsätta arbetet på att åstadkomma en nordisk kärnvapenfri zon. Målet är en överenskommen mellan de nordiska länderna om gemensamma utfästelser om oinskränkt kärnvapenfrihet. Denna förenas med åtaganden av kärnvapenstaterna att respektera zonen och att inte använda eller hota använda kärnvapen mot denna samt att vidta åtgärder som minskar förekomsten av kärnvapen i det nordiska området.

Regeringen är givetvis medveten om att det finns ett antal svårösta delproblem. Själva processen i riktning mot en nordisk kärnvapenfri zon är i

besittning av den politiska och ekonomiska makten. Det helt övervägande antalet människor lever i fattigdom, vars omfattning vi svårligen kan föreställa oss. Detta betyder också att flertalet av världens människor varken producerar eller konsumerar mer än en bråkdel av vad de borde göra. Detta har viktiga sociala, ekonomiska och politiska konsekvenser. De mest elementära mänskliga rättigheterna berörs. Internationella spänningar förstärks. Stormakterna har här ett särskilt ansvar. Rivaliteten mellan dem leder till att de gång på gång ingriper i lokala konflikter, vilkas lösning därigenom försvråras.

Den s. k. alliansfria rörelsen höll nyligen ett toppmöte i New Delhi. Sverige inbjöds regelmässigt att närvara som gäst vid dessa möten. Debatten bland de hundratalet deltagande staternas företrädare var intensiv. Deras diskussion präglades av den oro man i denna krets kände över den ekonomiska och politiska utvecklingen som direkt påverkar deras egen situation. Toppmötet i New Delhi visade att den alliansfria rörelsen är en betydelsefull och vital kraft i internationell politik.

Vårt engagemang för den tredje världen är ännu ett led i vår aktiva utrikespolitik, ett värn för vår och andras rätt att utvecklas i fred och frihet. En konsekvent hållning, och därmed förtroendet för vår politiska vilja, kräver att vi tillerkänner alla folk samma rätt. Dessutom har risken vuxit för att konflikter i andra världsdelar kan överföras till vår egen via existerande allianser och bindningar av ekonomiskt, politiskt och militärt slag.

Vår uppslutning kring staters suveränitet och mänskliga rättigheter är således fast grundad i vår demokratiska grundsyn, i folkrätten och i säkerhetspolitiska överväganden. Vad som av vissa stater uppfattas som inblandning i inre angelägenheter, ser vi som respekt för överordnade internationella principer som nedlagts i FN:s stadga, i den europeiska säkerhetskonferensens slutakt och i andra folkrättsliga dokument. För att åstadkomma en dräglig internationell ordning måste vi påtala kränkningar av dessa grundläggande principer och rättsregler.

Sverige kommer också att fortsätta att verka för att regelsystemet till skydd för de mänskliga rättigheterna förstärks. Vi deltar aktivt i utarbetandet av en konvention mot tortyr. Vi skall fortsätta vår kamp mot dödsstraffet och mot de avrättningar utan rättgång och dom som äger rum på olika håll i världen.

Mot denna bakgrund är det självklart att stödet för Förenta nationerna utgör ett viktigt led i vår utrikespolitik. FN vilar på den gemensamma säkerhetens idé, på tanken att suveräna stater kan och måste söka fredliga lösningar när konflikter uppstår. De enskilda människornas fri- och rättigheter motsvaras av nationernas rätt till fred och oberoende. I båda fallen är FN ett omistligt instrument.

Herr talman! Den politik regeringen önskar föra kan sammanfattas på följande sätt: Sveriges frihet, oberoende, territoriella integritet och demokratiska styrelseskick tryggas genom en utrikespolitik, utformad att säkra landets neutralitet i händelse av krig. Detta förutsätter för Sverige i fred inte gör sådana åtaganden som skulle försvåra eller omöjliggöra för landet att i ett

I fråga om korridor tankens militära konsekvenser är det angeläget att erinra om förslaget begränsade karaktär. Korridoren bör främst betraktas som en viktig förtroendeskapande åtgärd, som i sig inte skulle medföra någon kärnvapnedrustning, men som skulle minska risken för tidig insats av kärnvapen.

Det har även sagts att korridorinitiativet drar uppmärksamheten från andra förhandlingar. Regeringen anser inte att förhandlingar om strategiska vapen och medeldistans kärnvapen – således helt andra vapentyper – skulle påverkas negativt av en diskussion om att förbjuda förekomsten av en tredje kategori av kärnvapen närmast gränsen mellan öst och väst.

Det ligger i sakens natur att ett förslag av denna art kräver tid för att mogna fram och passa in i pakternas dispositioner och doktriner. Regeringen avser att fortsätta att verka för förslaget inom ramen för vår strävan att reducera och på längre sikt eliminera alla kärnvapen, avsedda för bruk i eller mot Europa.

Den svenska regeringens uppfattning är att det totalt sett råder en ungefärlig militär balans mellan allianserna. Denna bör bibehållas, men på en betydligt lägre nivå än f. n.

På allt fler håll har man börjat inse att avskräckningsfilosofin inte hör hemma i kärnvapenåldern. Det brukar sägas att avskräckningen medverkat till att bevara freden i Europa alltsedan andra världskrigets slut. Men detta är i längden ett farligt synsätt. Det innebär att staterna söker sin säkerhet i konkurrens. Helst ser man att den egna staten i militärt hänseende har ett övertag över den tänkta motståndaren. Detta leder till försök att kompensera vad man upplever som underlägsenhet och så fortsätter kapprustningen. Risken för att den till slut resulterar i en öppen konflikt ökar. Mot detta vill vi hävda den gemensamma säkerhetens princip, där nedrustning ses som ett gemensamt intresse och konflikter löses med fredliga medel.

Arbetet för fred och nedrustning har ett brett folkligt stöd. Den växande fredsrorelsen är ett uttryck för den oro människor känner inför upprustningen och dess konsekvenser. Regeringen tar denna oro på allvar. Opinionsen för nedrustning växer på olika håll. För en månad sedan antog de nordiska socialdemokratiska partierna och landsorganisationerna ett uttalande som innebär ett starkt stöd för nedrustning särskilt för en kärnvapenfri zon i Norden och en korridor fri från slagfältskärnvapen i Europa. Även de kyrkliga organisationerna spelar en viktig roll i dessa sammanhang.

Herr talman! Den aktiva utrikespolitiken gör inte halt vid Europas gränser. Under de senaste decennierna har det ena folket efter det andra befriat sig från kolonialismen och upprättat suveräna stater. Denna process är inte fullbordad. Därtill har många folk fått uppleva att det koloniala styret lämnat plats för nya och mer subtila former för utländsk dominans.

Sveriges u-landspolitik grundas på uppfattningen att en utveckling värd namnet måste komma de breda folklagren till del. Vad detta betyder för vårt bistånd kommer regeringen att utveckla i riksdagens biståndsdebatt.

I stora delar av tredje världen är det endast ett fåtal människor som har kunnat uppnå en dräglig tillvaro. I vissa fall är ett mycket litet skikt i

krig upprätthålla neutraliteten. Det svenska folkets uppslutning kring neutralitetspolitiken som den självklara huvudlinjen för svensk utrikespolitik utgör den bästa garantin för att den kommer att fullföljas. Försvaret är här ett viktigt stöd. Det skall ha en sådan styrka, uppbyggnad och inriktning, att det främjar neutralitetspolitikens trovärdighet.

Sverige har ett starkt intresse av en utveckling som bidrar till att överbrygga motsättningar mellan stormaktsblocken. Detta kräver särskilda ansträngningar i en tid när vi upplever djup misstro, ökade rustningar och växande spänningar i Europa.

Sverige söker genom sin utrikespolitik verka för internationell utjämning och avspänning som tillgodor de enskilda människornas grundläggande behov och rättigheter och som främjar folkens frihet och självbestämmanderätt. Denna politik för internationell solidaritet är en viktig del i våra strävanden att säkra fred och trygghet för vårt lands medborgare.

Anf. 2 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Sedan mitten av 1970-talet har den avspänning mellan supermakterna som många fäste så stora förhoppningar vid gradvis vittrat bort. Skälen känner vi. Från Angola 1975 till Afghanistan 1979 går en kedja av händelser i den sovjetiska politiken som, tillsammans med en målmäda veten militär satsning under hela epoken Bresjnev, lett till att allt flera i både USA och Västeuropa börjat ifrågasätta den avspänning som inletts. Ett typiskt exempel är att invasionen i Afghanistan i december 1979 ledde till att USA lade det färdigförhandlade SALT 2-avtalet på hyllan.

Samtidigt inleddes en period av ökade militära satsningar och en kraftfullare retorik riktad mot just Sovjetunionen. Kylan mellan de bägge supermakterna har det inte gått att ta fel på under åren sedan Afghanistan.

Det var i Europa avspänningen började. Och det var i Europa som dess frukter först kunde skördas. I Helsingfors undertecknade alla europeiska stater 1975 det dokument som bl. a. gjorde skyddet av de medborgerliga fri- och rättigheterna i vart och ett av de undertecknande länderna till en angelägenhet för alla.

Utvecklingen i Polen under 1980 och 1981 tände ett hopp – i Polen självt och i övriga Europa. Men hoppet – inte bara om en fri fackföreningsrörelse och ett friare polskt samhälle, utan också om ett fredligare Europa – krossades brutalt den mörka 13 december 1981.

Det senaste året har klockan i Polen successivt vridits tillbaka. Rättighet efter rättighet har avskaffats. Dom efter dom har avkunnats. De s. k. lättnader som skett i krigslagar och interneringar har i allt väsentligt varit av kosmetisk natur. Den kommunistiska militärmakten i Polen har stärkts dag för dag, månad för månad.

När klockan vridits tillbaka för Polen, har den också vridits tillbaka för Europa. I ett längre perspektiv kan ingen genuin fred i Europa byggas på förtryck av hela nationer eller av enskilda människor. Friheten är fredens säkraste grund. Den största faran för freden i Europa, den består i dag av

förhållanden som de som råder i Polen. Inte för att där finns för mycket vapen eller brist på vapen. Nej, därför att det råder brist på frihet. Fred utan frihet är ingen riktig fred. Vi kan ta hela världshistorien till bevis för den tesen.

I arbetet för att säkra freden i vår världsdel, får vi aldrig glömma det. En politik för fred är inte främst att räkna vapen, förändra dem eller flytta dem från en plats till en annan. Sådant har förvisso stor betydelse, men det angriper inte grundproblemet. En genuin fred är bara möjlig om vi angriper de motsättningar som orsakar användningen av militärt våld mot människor.

De senaste åren har debatten om freden och dess villkor varit livlig i Sverige och i andra länder. Fredsdebatten har ofta gått hand i hand med försvarsdebatten. Bägge har speglat en naturlig oro, inte minst hos unga människor, inför en internationell utveckling som känns både hotfull och farlig. Jag är rädd för en naturlig känsla för människor. Vi har haft imponerande demonstrationer för freden – en halv miljon människor vid en demonstration i Amerika. Samtidigt med detta har vi en stark tillströmning till försvarets frivilligorganisationer, exempelvis vårt eget hemvärn. I grund och botten är allt detta uttryck för samma oro över den internationella utvecklingen.

Det är vår uppfattning att utvecklingen i Polen inte får leda till att vi ger upp våra ansträngningar att stimulera en utveckling som vi hoppas förr eller senare skall leda till ett fredligare och friare Europa.

Det gäller först och främst arbetet för de medborgerliga fri- och rättigheterna. Vår svenska röst får aldrig tystna bara därför att den är oönskväm. Våra insatser får naturligtvis inte mattas även om motståndet verkar massivt. Uppföljningen av den europeiska säkerhetskonferensen är kanske det viktigaste för oss när det gäller att föra dessa frågor vidare.

Men det gäller naturligtvis också, herr talman, de initiativ som vårt lilla land kan ta för att begränsa rustningarna och öka förtroendet mellan de bägge maktblocken. Inför den europeiska nedrustningskonferens som kanske kommer att samlas i just denna sal i slutet av detta år fordras ett gediget och väl förankrat förberedelsearbete.

Det gäller också de förhoppningar som vi hyser om snara förhandlingsuppgörelser, t. ex. i vad det gäller förhandlingarna om de europeiska medeldistans kärnvapnen. Att låsa fast den sovjetiska överlägsenheten med SS 20 vore självfallet att rycka undan mattan för dessa förhandlingar. Kan inte ett totalt borttagande av dessa vapen åstadkommas, hoppas vi på ett snart avtal som get en ungefärlig balans på så låga nivåer som det över huvud taget är möjligt. Vårt arbete gäller också – sist men absolut inte minst – vårt speciella ansvar i vår del av Europa, här uppe i Norden, där vår svenska säkerhetspolitik spelar en mycket viktig roll för stabiliteten. Vårt svenska försvår är här den viktigaste, jag vill säga den avgörande faktorn, men även andra vägar måste vi naturligtvis pröva, och vi har angivit några i vår mycket omfattande nedrustningsmotion till årets riksdag.

Jag vill naturligtvis säga, herr talman, att det vore både felaktigt och fåfängt att tro att vårt arbete för en varaktig fred i Europa kommer att ge

några snara resultat. Nej, vi måste vara inställda på ett långt och tålmodsprövande arbete.

Herr talman! Det är uppenbart att utvecklingen i Sovjetunionen är av stor betydelse för vårt hörn av världen. I slutet av förra året inträffade det fjärde ledarskiftet i den sovjetiska supermakten. Den långa Bresjneveran är slut. Den utveckling som nu har tagit sin början kan ingen ännu förutse.

Det Sovjetunionen som Leonid Bresjnev lämnade efter sig var ett militärt starkare Sovjetunionen än det han tog över. Men samtidigt kan vi också konstatera att Sovjetväldets relativa position kraftigt har försvagats på en rad andra områden. Veteimporten till detta rika jordbruksland är numera regel. Och skall man tro den nya partiledningens direktiv – och det skall man kanske – kännetecknas det ekonomiska och byråkratiska systemet av betydande korruption. De sociala problemen i Sovjet – t. ex. alkoholism och en starkt stigande spädbarnsdödlighet – är också kända.

Kommunismen har visat sig mäktig att tillverka vapen och mobilisera jättelika arméer. Men kommunismens idealsamhälle är i dag mer fjärran än någonsin – nu hundra år efter Karl Marx död.

Jag finner, herr talman, ingen anledning att ifrågasätta den sovjetiska statsledningens vilja till fred. Men samtidigt måste konstateras att de medel Sovjet tillgräper för att trygga vad man uppfattar som sina säkerhetsintressen, ofta hotar freden för kringliggande länder. Invasionen av Afghanistan är ett sådant exempel – men Tjeckoslovakien 1948, Ungern 1956, Tjeckoslovakien 1968 och Polen i dag är andra.

För oss i Norden är förhållandet till Sovjetunionen viktigt. Vi gränsar till denna mäktiga nation och har ett avgörande intresse av fredliga och stabila relationer med denna väldiga supermakt.

Under de senaste åren har de bägge supermakternas intresse för Nordeuropa ökat. I allt väsentligt är det naturligtvis en direkt följd av utvecklingen av den strategiska balansen mellan de bägge blocken. På den norska regeringens begäran har USA förhandslagrat viss militär materiel i mellersta Norge. Det är ett svar på den sovjetiska flottuppbyggnaden i nord.

I Östersjön patrullerar sovjetiska kärnvapenbärande robotubåtar regelbundet. Det fick vi lära oss, inte minst efter strandningen av U 137. Ett stort antal för vår säkerhetspolitik provocerande ubåtskränkingar av vårt sjöterritorium – t. o. m. av våra innersta skärgårdar och våra känsligaste militära basområden – har kunnat konstateras. Jag vill gärna säga att vi från vårt parti hälsar med tillfredsställelse att regeringen har talat klarspråk och sagt att Sverige är berett att möta sådant hårdare än förr.

Som en naturlig följd av den ökade uppmärksamhet som riktats mot Nordeuropa har den säkerhetspolitiska debatten i Norden varit livlig under de senaste åren, ibland i livligaste laget – jag tänker då på den vildvuxna debatten i Finland under de senaste veckorna. Men i grund och botten är en vital säkerhetspolitisk debatt både nyttig och nödvändig. Den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken bör i detta läge främst utmärkas av konsekvens och kontinuitet. Vi har givetvis också ett starkt intresse av en

sådan konsekvent och kontinuerlig politik i andra länder. Vi moderater har med den största tillfredsställelse noterat det västtyska valresultatet. Detta innebär de facto att den utrikes- och säkerhetspolitiska kurs som Västtyskland följde under den förra socialdemokratiska regeringen Schmidt nu kommer att föras vidare av regeringen Kohl. Det är en viktig trygghetsfaktor för Europa i dess helhet.

Herr talman! Svensk utrikes- och säkerhetspolitik skall i sina huvuddrag vara nationellt förankrad, och så har det ju också traditionellt varit under hela efterkrigstiden. Detta utesluter självfallet inte en fri, öppen och kritisk debatt om utrikespolitiken. I själva verket tror jag att en nationell enighet kring huvuddragen kräver en fri och öppen debatt om hur denna politik skall tillämpas.

Svensk utrikespolitik kan aldrig vara ett speciellt partis utrikespolitik. En borgerlig regering får inte föra en exklusivt borgerlig utrikespolitik, och en socialdemokratisk regering som försöker föra en exklusivt socialdemokratisk utrikespolitik begår en lika stor synd mot grundläggande svenska intressen. Det är därför så betydelsefullt med samråd och samförstånd mellan regering och opposition, på det sätt som varit regel under de senaste decennierna. Utrikesnämnden är ett i grundlagen föreskrivet forum för detta. Jag begär, av naturliga skäl, inte att utrikesministern skall känna till det, men statsministern vet vilken vikt de borgerliga regeringarna alltid fäste vid informationen och detaljerade konsultationer mellan regering och opposition i avgörande utrikespolitiska frågor.

En av våra viktigaste nationella tillgångar är utan tvivel – det brukar vi säga – den enighet som av tradition rått mellan de fyra demokratiska partierna om grunderna för den svenska säkerhetspolitiken.

Vår politik kan och får aldrig utformas av internationella paneler, och den får heller aldrig styras av internationella prominenser.

Därför är det inte så litet olyckligt med det "fummel" – för att citera tidningen Arbetet – som präglat delar av den svenska utrikespolitiken sedan regeringsskiftet i höstas. Svensk utrikespolitik har icke förts med den fasthet och konsekvens som vi har rätt att begära. Oklarheterna har varit för många. Besked har icke givits då besked har begärts. Tolkningstvister har uppstått där sådana inte bort förekomma.

Utrikesminister Bodströms uttalande att vi inte skall kritisera systemen i diktaturstater utan bara händelser är tyvärr en sådan oklarhet. Biträdande industriminister Roine Carlssons uttalande i Vietnam att det var en intern vietnamesisk angelägenhet om man använde tvångsarbete vid de svenska biståndsprojekten är en annan. Även nedrustningsambassadören Maj Britt Theorins yttrande om omfattningen av en kärnvapenfri zon i Norden har bidragit till att öka oklarheterna om svensk utrikespolitik.

De avslöjanden som gjorts i Dagens Nyheter den senaste månaden om spelet kring det svenska initiativet om en kärnvapenfri korridor i Europa har inte heller varit uppbyggliga.

Frågan om en kärnvapenfri korridor i Europa är viktig. Det svenska initiativet borde självfallet ha dragits i utrikesnämnden. Så skedde inte.

Oppositionen fick ta del av noten först långt efter det att den publicerats i det östtyska partiorganet Neues Deutschland. Ja, i själva verket offentliggjorde svenska UD denna not först samma dag som den publicerades i Dagens Nyheter som ett direkt citat ur Neues Deutschland. Det ansågs från den svenska regeringens sida vara viktigare att överlägga med den västtyska oppositionen än att överlägga med och informera den svenska.

Den ilska Olof Palme säger sig känna över sig själv för denna brist på information till den svenska oppositionen verkar dock mera vara en följd av att frågans egendomliga handläggning blivit offentlig än av en ärlig och uppriktig ånger. Olof Palme hade tillfälle att informera utrikesnämnden i januari innan Dagens Nyheter publicerade sina dokument. Men Olof Palme utnyttjade inte det tillfället. Han viftade bort de frågor som ställdes. Någon ilska mot sig själv över att inte ha informerat oppositionen kunde vare sig jag själv eller någon annan ledamot av utrikesnämnden som jag talat med märka den 14 januari. Den ilskan har absolut kommit senare.

Regeringens sätt att uppträda i denna fråga inger oro. Om Sveriges regering anser det betydelselöst att informera och konferera med den svenska oppositionen före viktiga svenska utspel, nedvärderas värdet av största möjliga enighet i vårt land. Om det socialdemokratiska partiets profilerings nationellt och internationellt blandas ihop med Sveriges nationella intressen, kommer svensk utrikespolitik på sikt att präglas av mindre konsekvens och mindre kontinuitet. Det skadar vårt lands utrikespolitiska auktoritet.

Det går inte att ersätta enighet om utrikespolitiska ställningstaganden mellan de fyra partierna i utrikesnämnden med enighet mellan socialdemokrater här och i andra länder. Det tycks, herr talman, som om det vore av allra största vikt att denna insikt åter erövrats hos en del socialdemokrater.

Jag har inte för avsikt att närmare kommentera denna olyckliga affärs efterspel i svenska massmedia. Statsministerns olika uttalanden, påståenden och tillrättaligganden talar för sig själva. Reträtterna, halvsvanningarna och de felaktiga förespeglningarna kräver inga uttömmande debatter i sak. Jag vill däremot gärna säga att utrikesminister Bodström vid Nordiska rådets session i Oslo gav en såvitt jag kunde förstå korrekt bild av sin del i saken utan att för den skull på något sätt blanda sig i vad som förevarit mellan statsministern och oppositionen i utrikesnämnden. Men det finns anledning för mig att sammanfatta de fel som begåtts i denna affär.

För det första: Det var fel att inte överlägga med utrikesnämnden i ärendet. Regeringsformen föreskriver att "i alla utrikesärenden av större vikt skall regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om det kan ske". Denna fråga var – det kan inte råda någon tvekan om det – ett utrikesärende av större vikt.

För det andra: Det var fel att inte utsätta förslaget om en zon fri från slagfäktskärnvapen i Centraleuropa för en ingående och självständig svensk prövning.

För det tredje: Det var fel att låta en utländsk stormaktspolitiker skriva ett

utkast till en not från den svenska regeringen i en avgörande utrikespolitisk fråga. Och det var, herr talman, omdömeslöst att låta detta utländska utkast så gott som ordagrant bli den svenska noten. Ett sådant agerande fräter på tilltron till den svenska utrikespolitikens självständighet. För ett neutralt och litet land som Sverige är det allvarligt.

För det fjärde: Det var fel att behandla Egon Bahrs förfrågan om han kunde använda det svenska utspelet i en debatt i den tyska förbundsdagen på ett sådant sätt att misstanke över huvud taget kunde uppstå om att tidpunkten för den svenska regeringens framläggande av förslaget styrdes av Egon Bahrs förfrågan.

Främst statsministerns men också regeringens handläggning totalt av denna fråga har utan tvivel skadat själva saken. Frågan om att minska kärnvapnen i Europa är alldeles för viktig för att skötas på det här sättet. Herr talman! Det socialdemokratiska partiet har inbjudit PLO-ledaren Yasser Arafat till Sverige. Vi har svårt att se vilka skäl det socialdemokratiska partiet har att inbjuda en person som företräder uppfattningen att Israel skall utplånas. Den socialdemokratiska inbjudan av Yasser Arafat framstår i en än mer oförklarlig dager eftersom det socialdemokratiska partiet vägrade representanter för det israeliska LO att delta i fjolårets förstamajtag här i Stockholm, det tag som Olof Palme ledde.

Men samtidigt som vi beklagar den socialdemokratiska ensidigheten finns det också skäl att rikta skarp kritik mot den israeliska regeringen.

Annekteringen av Golanhöjderna för snart ett och ett halvt år sedan, de pågående och provocerande bosättningarna på ockuperat område och invasionen av Libanon är djupt olyckliga händelser. Men frågan är om inte massakern i Beirut – iscensatt av kristna falangister – i ett område som behärskades av israelisk militär är den mörkaste händelsen i det moderna Israels historia.

Staten Israel visade sin demokratiska styrka genom att tillsätta en undersökningskommission. Kommissionen sade att Israels försvarsminister Sharon borde ha misstänkt vad som kunde tänkas ske i Beirut, och yrkade på att han skulle lämna sin post.

Det är en oerhörd besvikelse att ett statsråd i en demokratisk stat inte gjorde allt för att förhindra en eventuell massaker. Vem borde dessutom bättre förstå vikten av att hindra sådant än ett israeliskt statsråd!

Efter olika turer innehar Sharon nu inte längre försvarsministerposten – men väl en annan plats i Israels regering. 400 000 israeler demonstrerade bl. a. mot Sharon och hans roll i massakern i Beirut. Som varm Israelvän skulle jag ha velat delta i den demonstrationen.

Herr talman! Även om det finns en del som skiljer de fyra demokratiska parterna åt, är det ändå så mycket mer som förenar oss här hemma i Sverige. Det finns anledning att påpeka detta viktiga faktum i en debatt som denna. Vi talar nästan alltid om det som skiljer och sällan om det som förenar.

Jag säger detta därför att det trots allt finns mycket som vi kan göra gemensamt. Vi kan och skall med kraft och konsekvens tillsammans driva vår svenska alliansfrihet. Vi skall arbeta för fredliga lösningar på internationella

konflikter, internationell nedrustning, skydd för mänskliga rättigheter varhelst de kränks, bevarande av frihandeln samt utrymme för de nya staternas ekonomiska utveckling. Vi skall arbeta mot förtryck på grund av ras, religion eller åsikt varhelst det förekommer i världen.

Anf. 3 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Ekonomisk kris, hårda politiska motsättningar och stark militär spänning och upprustning fortsätter att präglade den internationella utvecklingen.

Spänningen är i hög grad ett uttryck för de stora militärmakternas strävanden till dominans. Men den rymmer också ideologiska motsättningar, rivalitet om råvaror och landområden, maktbegär och den starkes förtryck av den svaga.

I takt med att den ekonomiska krisen har fördjupats har dessutom inre svårigheter i ett land inte sällan utlöst yttre aggressivitet. Blixtkriget mellan Argentina och England om överhögheten över Falklandsöarna är det mest påtagliga exemplet. Som TV-tittare har vi också nyligen fått bevitna med vilken grymhet invandrare från Ghana och andra länder kördes på porten i Nigeria, när oljeekonomin där försämrades och arbetstillfällena började att tryta.

Önskan att avleda uppmärksamheten från omänskliga inre förhållanden är säker också en av orsakerna till de allt talrikare sydafrikanska attackerna på en rad grannländer. Sydafrikas medvetna brott mot allt vad regler heter i den internationella politiken har medfört ökad instabilitet och en försvagad ekonomisk och social utveckling i hela södra Afrika.

Också när aggressiviteten tar sig andra uttryck, som t. ex. den senaste tidens attacker mot politiska motståndare i Zimbabwe, måste den fördömas.

Supermakternas inblandning i fria staters inre angelägenheter gör sig f. n. gällande inte minst i Centralamerika. Länder som El Salvador, Guatemala och Nicaragua har på allvar hamnat i supermaktskonfliktens centrum. USA har här ett avgörande ansvar för att de stridande parterna genom förhandlingar löser sina motsättningar. I Polen och Afghanistan är det Sovjetunionen som fortsätter att lägga hinder i vägen för den politiska och ekonomiska utvecklingen.

Herr talman! I regeringsdeklarationen görs en lång rad uttalanden, som jag kan instämma i. För tids vinnande skall jag inte upprepa eller kommentera dem alla.

Jag noterar med tillfredsställelse den vikt som det nordiska samarbetet i sin helhet ges i deklarationen. Man kan med säkerhet slå fast att det nordiska samarbetet är unikt i världen. Men det får inte innebära att vi förtrötts i att bygga vidare på denna grund till framma för våra länder och folk.

När det gäller konflikten i Mellanöstern har nog alla känt och upplevt en oerhörd vända i samband med Israels invasion i Libanon. Den stod i uppenbar strid med alla internationella regler och vållade omänskligt

lidande. Det är självklart att Sverige skall stödja FN:s säkerhetsråds krav att Israel drar tillbaka sina trupper omedelbart och oivillkorligt.

I regeringsdeklarationen upprepas den svenska anslutningen till säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 som grund för förhandlingar. I anslutning därtill gör regeringen följande uttalande: "Vi vänder oss bestämt mot Israels försök att eliminera PLO som politisk kraft." Det hade, herr talman, varit lika befogat att vända sig mot PLO:s många aggressiva uttalanden och åtgärder mot Israel och dess existens.

Jag hoppas att denna brist i regeringsdeklarationen inte har något samband med att det socialdemokratiska partiet har inbjudit Arafat till ett besök i Sverige. En inbjudan från det socialdemokratiska partiet får ju ett direkt praktiskt samband med regeringsutövanandet, eftersom partiordföranden samtidigt är statsminister och rimligen inte kan träffa vederbörande utan att det är landets statsminister som då formellt överlägger med PLO:s ledare.

Ett viktigt inslag i den svenska utrikespolitiken är kravet att de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna skall tillerkännas alla människor. Vi skall inte tveka att framföra vårt fördömande när dessa rättigheter trampas under fötterna. Till regeringsdeklarationens avsnitt om situationen Iran-Irak vill jag foga, att inga omständigheter i världen får hindra oss från att klart och tydligt uttala våra protester över hur de mänskliga fri- och rättigheterna åsidosätts i Iran. Detta är så mycket nödvändigare som den härskande iranska regimen riktar våldet inte bara mot politiska motståndare utan också mot värnlösa kvinnor och barn.

Sambanden mellan den politiska spänningen och den krisartade ekonomiska situationen är många och starka. Rustningarna blir allt kostsammare, även för supermakterna. Kapprustningen utvecklas därigenom mer och mer till en ekonomisk kraftmätning. Militär styrka har samtidigt blivit alltmer beroende av tillgång på avancerad teknik. Det skapar ett intresse från olika länder att behålla nya tekniska framsteg för sig själva och inte tillåta att dessa utnyttjas av andra ens för rent fredliga ändamål. Det väldiga resurslöseri som rustningarna i världen innebär hotar att bli en allvarlig hämsko för ekonomisk återhämtning.

Därför är det också riktigt av den svenska regeringen att i olika sammanhang betona ekonomisk styrka och balans som en av förutsättningarna för att Sverige skall kunna agera självständigt och fritt från bindningar i internationella frågor.

Situationer som dagens ger lätt upphov till apati och handlingsförlamning. Arbetslöshet, inflation och miljöförstöring har också på många håll fött hopplöshet och brist på framtidstro och i vissa fall föraakt för demokratin. Dess bättre har det samtidigt vuxit fram en stark folklig aktivitet för fred, avspänning och nedrustning, runt om i världen, liksom hos oss. Kyrkornas aktivitet här i Sverige är värd all stöd. Fredsrörelsen, när den arbetar för *fred och frihet*, framstår i dag som en mäktig kraft och lämnar varken de små länderna eller supermakterna opåverkade. Resultaten av exempelvis förhandlingarna i Genève om begränsningar beträffande medeldistansrobotar-

detta och träffar överenskommelse om att frysa kärnvapensenalerna och antalet vapenbärare. En sådan frykning kan vara utgångspunkt för förhandlingar om balanserade och kontrollerade reduktioner av olika slags kärnvapen samt om begränsning av utveckling och produktion av nya typer kärnvapen och vapenbärare.

Det finns också skäl att understryka att de direkta förhandlingarna i Genève mellan USA och Sovjetunionen inte får leda till minskad aktivitet i andra nedrustningsföretag. Till de mest angelägna målsättningarna hör därvid bl. a. att få till stånd ett fullständigt provstopp och att hindra kärnvapenspridning till rymden. Den störande satelliten Kosmos 1402 blev en nog så allvarlig påminnelse om hur långt den nukleära nedrustningsrymden av rymden redan har hunnit.

Sverige får självfallet inte som enskilt land agera så, att vi förlorar vår trovärdighet i nedrustningssammanhang. Ju längre tiden går, desto klarare framstår ju exempelvis sambandet mellan den fredliga användningen av kärnkraft och atomvapenspridningen. Mot den bakgrunden framstår bl. a. regeringens brådska med att ge utförsetillstånd för utbränt kärnbränsle från Barsebäck och Ringhals till uppberedningsanläggningen i La Hague som helt obegriplig. Det hade gått att ordna det lagringsutrymme som krävts, och något tvingade avtal för utförsel förelåg definitivt inte.

Centern står fast vid sin linje: förbud mot uranbrytning i Sverige, förbud mot utförsel av reaktorteknologi, direktlagring och icke uppberedning av utbränt kärnbränsle samt intensifierad forskning om säkrare lagringsmetoder. Med en sådan handlingslinje kan vi lämna ett aktivt bidrag till att förhindra kärnvapenspridning.

Herr talman! Rustningsdiskussionen har också i hög grad kommit att kretsa kring möjligheterna att åstadkomma s. k. förtroendeskapande åtgärder. Framst är det därvid möjligheterna att upprätta en eller flera kärnvapenfria zoner i Europa som har fångat ett mera brett intresse. Det bör betonas att upprättandet av en sådan zon i sig inte innebär någon minskning av antalet kärnvapen. Vad en zon däremot kan bidra till är minskad konfrontation och därmed på sikt ett klimat som möjliggör verklig nedrustning.

Riksdagspartierna har sedan länge varit överens om att Sverige måste arbeta för att söka åstadkomma en kärnvapenfri zon i Norden. Ett sådant arbete pågår också. Samtidigt har alla varit medvetna om att detta måste vara ett arbete på sikt och att det måste ses i ett europeiskt sammanhang. Därför har den socialdemokratiska regeringens tidigare motsägande besked angående Östersjöns ställning varit ägnade att förvåna.

Tanken på en kärnvapenfri korridor i mellersta Europa är inte ny. Den har tidigare förekommit i både öst och väst, och den togs upp av Palmekommissionen. Den svenska regeringen riktade i noter före jul förfrågningar till ett stort antal länder hur man såg på frågan. Tyvärr, herr talman, torde den mycket märkliga handläggning som det ärendet fick ha lett till att idén nu inte har lika goda förutsättningar som tidigare att vinna allmänt gehör.

Även om säkerhetsproblemen i Europa självfallet är de som ligger bl. a.

na och av ESK-konferensen i Madrid kan verka magra eller t. o. m. obefintliga. Men redan det förhållandet att dessa förhandlingar inte brutit samman får bl. a. tillskrivas de starka folkliga krav som supermakternas ledare numera har på sig att försöka bryta kapprustningen och försöka finna den mödosamma vägen tillbaka till avspänning, minskade militära insatser och ökad säkerhet.

Herr talman! Kapprustningen på kärnvapenområdet framstår som det största hotet mot hela mänskligheten. Intresset har på den senaste tiden fokuserats till förhandlingarna i Genève. Det är heller inget tvivel om att utgången av dessa förhandlingar kommer att få stor betydelse för förhållandet mellan supermakterna och för den politiska utvecklingen i Europa.

Men dessa förhandlingar framstår också som något av ett prov på vad supermakterna i dag vill och förmår göra för att bryta kärnvapenupprustningen över huvud taget. Ett bakslag i dessa förhandlingar skulle komma att rubba tilltron till supermakternas förmåga att vrida utvecklingen rätt igen – en utveckling som för fram mot avspänning, rustningsbegränsningar och fred. Om denna tilltro, om detta hopp försvinner, då riskerar vi att människor grips av vanmakt, ja, rent av skräck, inför kärnvapenkrigets fasor.

Hittills har viljan till eftergifter i dessa förhandlingar varit liten. De förslag som har lagts fram har motparten i regel betraktat som krav på ensidiga reträtter. Samtidigt börjar tiden att rinna undan utan att man har kunnat iakta några avgörande framsteg i förhandlingarna.

På senare tid verkar dock intresset ha ökat för att diskutera lösningar som inte bygger på ett s. k. nollalternativ utan på en stegvis reduktion av kärnvapeninnehavet. Det får betraktas som en mera realistisk förhandlingsmålsättning. Med dagens hårda politiska motsättningar kan man inte i något sammanhang räkna med en omedelbar och fullständig nedrustning. Målsättningen måste i första hand vara att sätta stopp för tillväxten i rustningarna och därefter steg för steg söka begränsa det existerande innehavet av vapen.

Det var bl. a. mot den bakgrunden, herr talman, som den tidigare svenska regeringen förde fram tanken på frykning av kärnvapensenalerna vid FN:s andra specialsession om nedrustning förra året. Den tanken har sedan vunnit en allt vidare ankläng i bl. a. USA, även om den inte har accepterats av statsledningen. Den socialdemokratiska regeringen tycks ha samma uppfattning som mittenregeringen tidigare har fört fram, medan moderaterna förvånansvärt nog motarbetar tankarna på frykning.

Det har länge varit så, att supermakternas ställningstaganden bygger på foreställningen om behovet av militär balans för att vidmakthålla ömsesidig avskräckning. Balansen upphävs, enligt detta synsätt, om den ena parten skaffar sig fler vapen av en viss typ eller förbättrar befintliga system. Den synen leder till att varje åtgärd möts med motåtgärder. Det finns då en klar risk för att kapprustningen fortsätter i det oändliga i en ond spiral, som leder till att ett av båda parter accepterat jämviktsläge inte kan uppnås den vägen.

Herr talman! Vi måste verka för att supermakterna kommer till insikt om

oss i Sverige närmast, får vi aldrig glömma bort de spänningar som finns mellan nord och syd. De alliansfria länderna har i sitt slutdokument från konferensen i New Delhi konstaterat att klyftorna mellan rika och fattiga i världen aldrig har varit så djupa som nu. Vi i Sverige, Norden och Västeuropa tillhör trots allt en liten privilegierad grupp av länder. När våra länder har dragits in i efterkrigstidens allvarligaste ekonomiska kris, har de fattiga länderna i världen drabbats av en katastrof.

Var helst man kommer i världen utanför denna lilla grupp av relativt välmående länder möter man ju också en värld av svält och umbäranden, brist på elementära mänskliga rättigheter, samt förföljelse, tortyr och grymhet. Våra egna svårigheter får aldrig skymma det förhållandet. Det gäller inte minst som världens ekonomiska framtid med säkerhet ligger i en ökad köpkraft i den del av världen som i dag framstår som den fattiga.

Jämsides med att spänningen i världen har ökat har det strategiska intresset för de nordligaste delarna av Europa vuxit. Rustningsintensiteten är stark även i vårt eget närområde. Det räcker med att peka på utbyggnaden av den stora sovjetiska basen i Murmansk och de kraftiga förstärkningarna av bägge sidors sjöstridskrafter i både Ishavet, norra Atlanten och Östersjön. Det innebär inte något ökat krigshot. Men det gör det nordiska området känsligt för förändringar. Inte minst Sverige kommer då att vara påpassat.

Därför har också partierna i all huvudsak varit överens om att behålla tidigare inriktning av försvaret, trots de bördor som detta medför i en ekonomiskt kärv situation. Samtidigt har regering och riksdag ställt utomordentligt hårda rationaliseringskrav på hela försvaret. Det finns skäl att påminna om att omgivande länder samtidigt ökar sina försvarsutgifter.

Den ökade uppmärksamheten ställer krav på oss redan i fredstid. Frammande ubåtar måste hindras att komma in på svenskt vatten. Otillåtet närgående flygspaning måste kunna avvisas. Vi måste så gott det går försöka skydda oss mot satellitspaning liksom givetvis mot otillåten underrättelseverksamhet i och omkring försvarsanläggningar, fabriker och andra institutioner.

Allt detta ställer krav på resurser. Inte minst ubåtskränkningarna har visat att gränsskyddet och skyddet mot främmande underrättelseverksamhet är otillräckligt. Partierna har också varit överens om behovet av att stärka bl. a. ubåtskyddet. Det får naturligtvis inte gå ut över skyddet på andra områden. I en orolig tid finns det särskild anledning att framhäva behovet av kontinuitet, fasthet och bred folklig förankring i den svenska säkerhets- och försvarspolitikken.

Gällande mål för svensk säkerhetspolitik formulerades i 1968 års försvarsbeslut och har därefter bekräftats i varje följande försvarsbeslut, alltså senast 1982. Också för framtiden främjas säkert vårt lands möjligheter att stå utanför krig och allvarigare konflikter med bibehållen frihet och självständighet bäst genom ett fasthållande vid den alliansfria politik som syftar till neutralitet i händelse av krig i vår omvärld.

Det är, herr talman, heller inget tvivel om att Sveriges alliansfria politik

dessutom ger oss särskilda möjligheter att främja en fredlig utveckling i världen. Sverige eftersträvar ökad respekt för varje nations frihet, folksk självbestämmanderätt och mänskliga rättigheter. Vi verkar för social och ekonomisk rättvisa, politisk avspänning, militär nedrustning samt omfattande och förtroendefullt samarbete över gränserna. Det är naturligt att vi på alla sätt försöker stärka FN:s möjligheter att förebygga och lösa konflikter.

Herr talman! Det sätt på vilket den nya socialdemokratiske regeringen har handlagt delar av utrikespolitiken har lett till vissa påfrestningar i dessa avseenden. Man kan säga att tidningsavslojandena om förspelet till den svenska noten om en kärnvapenfri korridor i mellersta Europa på sitt sätt befäste ett intryck av farlig självullräcklighet i den socialdemokratiske regeringens utrikespolitik.

Svensk utrikespolitik har under årtionden – både under socialdemokratiske och under icke-socialistiska regeringar – hämtat styrka ur att det har funnits en bred enighet bakom den förda politiken. Det har skapat kontinuitet. Värdegemenskapen har på ett avgörande sätt bidragit till att göra neutralitetspolitiken trovärdig. Varken här hemma eller utomlands har det behövt råda tvivel om Sveriges utrikespolitiska kurs.

Under hösten har motsägelsefulla uttalanden korsat varandra bl. a. beträffande regeringens syn på utformningen av en nordisk kärnvapenfri zon. Uttalanden i FN har givits varierande officiell uttolkning. Riksdagsmän har haft svårt att få entydiga svar på sina frågor i riksdagen. Utrikesnämnden, som enligt grundlagen skall hållas informerad i alla viktiga frågor, underrättades inte ens i ett så viktigt ärende som utspelet om en kärnvapenfri korridor.

Vid ett regeringsbyte kan och får inte partiståndpunkter och ställningstaganden i grupper, t. ex. Palmekommissionen, reservationslöst och ensidigt åsättas stämpeln "svensk utrikespolitik". Då bryts kontinuiteten. Uppsättningen från andra partier blir snart svår att upprätthålla. Allra minst kan tidigare ställningstaganden utan vidare transformeras till svensk utrikespolitik, om de har tillkommit under medverkan av inflytelserika politiker i andra länder. Hur skall det då i längden kunna göras troligt att svensk utrikespolitik utformas självständigt och utan biasvikter? En sådan inställning kan komma att fräta t. o. m. på kärnan i svensk utrikespolitik.

Herr talman! Det sagda innebär inte något förord för en mindre aktiv svensk utrikespolitik. Erfarenheten visar att det mycket väl går att förena traditionell svensk neutralitetspolitik med det som under 1970-talet kommit att kallas "aktiv utrikespolitik".

Det som har hänt med utspelet om en kärnvapenfri korridor i Europa talar för att saken förlorar på att den inte har getts en traditionell, bred förankring.

En del socialdemokrater tycks föreställa sig att bred politisk förankring skulle kunna ersättas med socialdemokratiske partikontakter. Det är självfallet inte fel med partikontakter. Det jag och andra har klandrat är när partikontakterna har gått ut över kontakterna med den politiska oppositio-

nen i Sverige och med de nordiska grannländernas regeringar.

Självfallet, herr talman, har det också blivit en belastning att statsministern till att börja med gjorde gällande, att det som hade kommit ut om förspelet till den svenska noten var "falskt" och att saken hade kommit ut genom "brottsliga förfaranden", när han sedan undan för undan har beslagits med att uppgifterna var riktiga.

Den självfällighet som har karakteriserat den socialdemokratiska regeringens handläggning av denna fråga kommer till klart uttryck när statsministern i en tidningsintervju betygsätter sig själv som världsmästare i ämnet.

Om någon går omkring med den föreställningen och uppfattningen om sig själv, leder det av allt att döma till att vederbörande medvetet eller omedvetet underlåter att ta kontakt med den politiska oppositionen för att försöka förankra ett utrikespolitiskt initiativ eller ens informera.

Herr talman! Min bestämda uppfattning är att Sverige som nation skulle tillfoga skada om partierna inte längre förmådde hålla ihop i utrikespolitiken. Våra möjligheter att spela en framträdande internationell roll skulle säkert också försämrats. Därför är det viktigt att den socialdemokratiska regeringen ser till att få utrikespolitiken bättre förankrad i riksdagen, samtidigt som alla bjuder till för att upprätthålla kontinuitet och en bred samling bakom den svenska utrikespolitiken.

Anf. 4 OLA ULLSTEN (fp):

Herr talman! Efterkrigstidens försök att lösa politiska konflikter med fredliga medel har inte alltid varit särskilt framgångsrika. 150 krig har utkämpats. De har krävt miljontals offer i döda och ännu fler i sårade.

Kostnaderna har varit enorma, den materiella fördöelsen stor. De tvister som utlöste kriget är i nästan alla fall olösta. I många fall har kriget lett till nya politiska konflikter. De kvardröjande motsättningarna har skapat risk också för nya militära konfrontationer.

Det vi kallar efterkrigstiden har alltså inte varit en tid utan krig. Den har inte heller inneburit nämnvärda framsteg i kampen för de mänskliga rättigheterna och för nationers rätt till frihet och nationell integritet.

Den sovjetiska ockupationen av Afghanistan är nu inne på sitt fjärde år. Det uttalade ryska motivet för att invadera Afghanistan, att landet hotades utifrån, saknar all trovärdighet. Det rör sig om en stormakts övergrepp på en liten, alliansfri nation.

Invasjonen innebär en politik i bjärt kontrast till de fredsträvanden som den sovjetiska regeringen gärna säger att den står för. Den bidrog mer än andra enskilda politiska händelser till en försämring i avspänningsklimatet mellan stormaktsblocken.

Den innebär också ett bakslag för de alliansfria ländernas strävanden. Det är beklagligt, om än inte förvånande, att den alliansfria rörelsens möte i New Delhi nyligen inte vågade ta ställning. Man hänsköt frågan till FN, men utan att nämna att det rörde sig om en sovjetisk invasion i strid med FN-stadgans mest grundläggande principer.

Även i Polen är det gott om sovjetiska trupper. Men inte heller där finns de på plats för att skydda mot yttre aggression. Deras huvuduppgift är att på egen begäran stödja den polska militärregimen.

Det är, herr talman, också det enda stöd den regimen har. Den saknar mandat från det egna folket. Polackerna är fångar i sitt eget land. Deras försök att bryta sig loss ur förtryckets järnhand har än en gång misslyckats. Polen är inte ett fritt land, bara en del i en sovjetisk satellitorganisation.

I det kommunistiska språkbruket kallas Polen en folkdemokrati.

I Mellanöstern har spänningarna aldrig upphört och vapnen aldrig tystnat. Separatfreden mellan Israel och Egypten var ett framsteg som kan få bestående verkningar, om parterna har viljan att leva upp till sina åtaganden.

I den s. k. Camp David-uppgörelsen, som inramade den israelisk-egyptiska freden, lämnades dock Mellanösternfrågans huvudproblemet olöst. Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser har ännu inte garanterats av arabstaterna. Palestiniernas rätt till nationell integritet har ännu inte erkänts av Israel.

Israel behöver vårt stöd och är värt vår uppskattning. I en underutvecklad och aggressiv omgivning har israelerna byggt en nation som gett sina medborgare politisk demokrati och social välfärd.

Israels egen aggressivitet stärker emellertid inte dess sak. Det militära motivet att invadera Libanon kan inte försvara det brott mot FN-stadgan som även denna invasion innebar. Frågetecknen kring den israeliska arméns roll vid massakern på palestinska flyktingar i Beirut har inte rätats ut.

Mellanöstern förblir ett av de mest tragiska exemplen på hur våld föder våld och fördjupar redan oförsonliga motsättningar. Palestinsk terror, arabiskt krigshot eller israelisk motaggression kan inte lösa problemen.

Den grad av erkännande mellan PLO och Israel som kan möjliggöra förhandlingar är nödvändig. Med slagord och vapen kan situationen för människorna i Mellanöstern bara förvärras.

I utrikesdebatten för två år sedan kunde vi visa på en ljuspunkt i en annars också då mörk internationell bild. Efter årtionden av modig kamp av de svarta hade det illegalt självständiga Rhodesia, styrt av en vit minoritetsregim, ersatts av ett fritt Zimbabwe.

För oss som nära, länge och med sympati följt den afrikanska frihetskampen var detta ett stort ögonblick, för de människor som fört kampen ett ännu större.

I dag har glädjen grumlats och den politiska bilden mörknat.

Motsättningsarna inom Zimbabwe har inte kunnat bemästras. På ytan kan det som sker se ut som en maktkamp mellan majoritetspartiet ZANU och minoritetspartiet ZAPU – eller som en personlig prestigekamp mellan partiernas ledare Robert Mugabe och Joshua Nkomo, båda flitiga Sveriges besökare och vänner till många av oss.

I verkligheten handlar det om historiskt djupa stammotsättningar mellan ndebelefolket och shonafolket. Det är svårt att inordna sådana konflikter i de politiska mönster vi är vana vid från vår del av världen.

Det finns för den skull, herr talman, ingen anledning för oss att släta över. Övergrepp mot oskyldiga människor kan inte försvaras bara därför att de kan förklaras. Som vänner till Zimbabwe måste vi vädja till dess ledare att visa besinning.

Efterkrigstiden har inneburit segrar för demokratin, men också många svek mot demokratins sak. Kortsynt intressepolitik har fått USA och andra västmakter att ge sitt passiva eller aktiva stöd till regeringar och militärjuntor i tredje världen som motsatt sig nödvändiga sociala förändringar.

Ofta har den politiken motiverats med att man velat utestänga kommunistiskt inflytande. I Sydostasien ledde den politiken till att just det kommunistiska inflytandet stärktes. Öst ställde sig på deras sida som ville en förändring, väst förde en hopplös kamp för det bestående.

I Centralamerika tycks USA vara på väg att upprepa sitt misstag. Fettiga utvecklingsländer som El Salvador, Guatemala och Honduras ses i första hand som blickor i supermaktens strategiska spel om inflytande.

Vad man återigen tycks glömma är att kampen i dessa länder står mellan de besuttnas fåtalsvalde och människornas krav på social rättvisa.

Det är, herr talman, i den striden demokratierna har att välja sida.

Det kan de göra genom att stärka de krafter som vill förändra med fredliga medel, men inte genom att stärka regimernas resurser att föra den militära kampen vidare.

Den svenska utrikesministern hade en del kloka saker att säga om USA:s Centralamerikapolitik i sitt debuttal i FN. Synd bara att han så snabbt vek undan för den amerikanska motreaktionen. Och det är konstigt att denna tycktes komma så oväntat för den nya regeringen. "Det var ingen utmaning till Förenta staterna", sade utrikesministern i en första och yrvaen kommentar. Om inte, herr utrikesminister, tycker jag att det var synd.

Den amerikanska politiken i Centralamerika är väl värd en hård svensk kritik. Den borde för Lennart Bodström dessutom vara ett bra exempel på enskildheter i ett lands politik som kan kritiseras, utan att man för den skull dömer ut landets politiska system.

Det är mycket som skiljer mellan det alliansfria Sverige och supermakten USA. Det som förenar är de demokratiska grundvärderingarna. När USA sviktar i försvaret för dessa värderingar eller utövar vad som skulle vara ett försvar på ett missriktat sätt, får vi inte tveka att låta kritiken bli entydig.

Lika litet får vi tveka att låta kritiken av de politiska system som bygger på andra värderingar än demokratins bli klar och bestämd.

Det är därför vårt förhållande till den andra supermakten, Sovjetunionen, med nödvändighet blir ett annat.

När vi kritiserar Sovjets roll i Polen t. ex. är det inte bara enskildheter i förtryckprocessen vi avser, utan också förtrycket som sådant och det politiska system som gör förtrycket möjligt.

Vi får inte huka oss inför den sovjetiska stormakten när den skickar sina ubåtar på spaningsuppdrag till den svenska skärgården. Vi får inte vara tysta när ryssarna betalar för kubanska legotrupper på uppdrag i Angola eller låter sina egna trupper ockupera ett neutralt grannland.

Men vi får inte heller tveka att kritisera det sovjetiska samhällssystemet. Vår alliansfrihet får inte tolkas som något slags ideologisk neutralitet.

På FN-stadgans grund måste vi värna alla nationers rätt till självständighet. Med stöd i vår egen demokratiska övertygelse måste vi hävda människors rätt till politisk frihet. Ingetdera kan vi göra om vi inte får kritisera politiska system som förutsätter att människor är ofria.

Sovjetsamhället är ett sådant system. Dess lagstiftning innehåller bestämmelser som uttryckligen begränsar yttrandefriheten. Kritik av regimen är enligt lagen liktydigt med "förtal och lögn" som smädar den sovjetiska staten".

Straffen är hårda. För vad vi skulle betrakta som en harmlös insändare riskerar en sovjetmedborgare upp till sju års frihetsberövande, ofta åtföljt av vad man kallar "exil" i ett eller flera år. Med exil menas ofta deportering till Sibirien.

Att vara jude och vilja utvandra till Israel kan med lagstiftningens hjälp betraktas som ett brott mot den sovjetiska staten. Greppet om den gruppen tycks på senare tid ha hårdnat.

Fram till 1979 hade ca 50 000 judar tillåtits att lämna Sovjet. Sedan dess har antalet minskat kraftigt, medan de som får avslag blir fler och fler. Den judiska kulturen undertrycks. Hebreiskan är praktiskt taget förbjuden. Böcker på hebreiska får inte tryckas, de som tas in från utlandet beslagtogs. Detta gäller även en bok om judisk historia skriven på hebreiska som nyligen gavs ut av UNESCO, en FN-organisation där även Sovjet är medlem.

En grupp svenskar återkom nyligen från en resa i Sovjet. De hade med sig en lista på judar som fått avslag på sin ansökan att utvandra, s. k. refuseniks, och som till följd av sin ansökan att lämna Sovjet förföljts och trakasserats i den sovjetiska lagens namn.

Det kan finnas skäl att nämna några av namnen i riksdagens utrikesdebatt. Det blir ett axplock ur en lång förteckning över rutinbrott mot grundläggande mänskliga rättigheter i ett av världens mäktigaste länder.

Josif Begun, 51 år, sökte utresevisum 1971 och dömdes en gång till två års exil, en gång till exil i tre år. Sedan polisen hittat judisk litteratur i Beguns fästnös hem riskerar han nu ytterligare sju år i exil. Sedan november förra året avvaktar han den nya domen i Vladimirfängelset i Moskva.

Två andra, matematikerna Boris Kanjevskij och Valerij Senderov, båda 37 år, gjorde tillsammans en undersökning av diskrimineringen av judiska studenter vid Moskvauniversitetet. Kanjevskij är redan dömd till fem års exil – för att ha gett en 18-årig pojke utländska böcker.

Senderov fick sju års fängelse och fem års exil för kontakter med vad som kallas "en utländsk omstörtande organisation".

Felix Kochubjevskij, 58 år och elingenjör, har två söner i Israel och sökte utresestillstånd för fyra år sedan. Efter att ha gjort en studie av de lagar som behandlar rättigheter och procedurfrågor vid emigration från Sovjet, dömdes han av en domstol i Novosibirsk till två och ett halvt års arbetsläger. Han är svårt sjuk.

Anatolij Sjtjaranskij, 37 år. Hans hustru bor i Israel. Hans brott var att han

Det finns bara en väg bort från den dödsvandring som den ständigt ökande kärnvapenupprustningen innebär – att kärnvapenmakterna kommer överens om en kraftig minskning av sina arsenaler.

Vad man behöver börja med är att minska det antal situationer där ett utnyttjande av kärnvapen kan te sig som en frestelse.

Det är i bl. a. det sammanhanget som idén om kärnvapenfria zoner är intressant. Därmed skapas geografiska områden mot vilka man uteslutit användning av kärnvapen. Att göra Norden till en kärnvapenfri zon bygger på den tanken.

Men också en geografisk begränsning av kärnvapens stationering är en konstruktiv idé, även om ett sådant arrangemang inte har med faktisk nedrustning att göra, utan snarare gäller kärnvapens lokalisering och därmed kan vara ett led i s. k. förtroendeskapande åtgärder, som i sin tur skall skapa förutsättningar för förhandlingar om faktiska reduktioner av vapenarsenalen.

Om jag förstått saken rätt är det på denna idé som den s. k. Palmekommissionens förslag om en kärnvapenfri korridor bygger. I ett bälte 15 mil brett på ömse sidor om järnridån skall inga kärnvapen vara stationerade.

Olof Palme har själv sagt att kommissionsrapportens skrivning är en kompromiss. Somliga har ansett att en sådan korridor kan etableras redan innan man nått balans när det gäller de konventionella styrkorna, andra att en sådan balans är en förutsättning för en kärnvapenfri korridor.

Kommissionen har löst problemet genom att tala om att korridoren skulle kunna genomföras "i samband med ett avtal om jämbördighet och ömsesidiga styrkereduktioner i Mellaneuropa".

En sådan oklarhet är rimlig i en rapport från en oberoende arbetsgrupp för nedrustning. Men den är, herr talman, inte lika rimlig när förslaget görs till, eller kan uppfattas vara, en regerings förslag.

Detta är, som jag ser det, en i raden av felbedömningar i regeringens handläggning av korridorförslaget. Nu har statsministern försvarat sig med att det bara var fråga om en preliminär sondering inför ett eventuellt kommande utspel från den svenska regeringens sida.

Jag kan inte tycka att detta är ett hållbart försvar. För det första är det litet egendomligt att en regering reducerar sin roll i en viktig säkerhetspolitisk fråga till att vara ett slags passiv frågeledare. För det andra måste det ju, med den uppläggnings, vara litet svårt för de tillfrågade regeringarna att veta vad det är för fråga som den svenska regeringen egentligen vill ha svar på.

Dessutom gjordes rundfrågningen i formellt skrivna noter, på vilka ju också svaren förutsätts få en officiös form. Det är knappast det förfaringsätt man använder om det är en underhandssondering man vill göra.

Men om det nu ändå var det man ville åstadkomma måste jag fråga mig av vilket skäl man ger stor publicitet åt en sådan förfrågan samma dag som frågan när de berörda regeringarna. Hade det inte varit rimligare att ge dessa regeringar tillräckligt med tid för sina svar än att tillgodose Egon Bahrs önskan att kunna hänvisa till det svenska initiativet i sin debatt i tyska förbundsdagen?

var med och grundade den s. k. Helsingforsgruppen, vars syfte är att påminna Kremen om de åtaganden till förmån för mänskliga fri- och rättigheter som Sovjet gjorde när man 1975 skrev under det s. k. Helsingforsdokumentet. För detta dömdes han till tre års fängelse och tio års arbetsläger med "hård regim".

Ida Nudel, 52 år, sökte utresevisum för elva år sedan. 1978 hängde hon ut en banderoll från sitt fönster, där hon skrivit: "KGB, låt mig resa till Israel". För detta dömdes hon för att "våldsamt ha störst allmän ordning", s. k. huliganism, till förvisning till Sibirien.

Hon fick inget utresevisum till Israel. Nu förvägras hon också det uppehållstillstånd i sitt eget land som sovjetstaten kräver av vissa av sina medborgare. Utan uppehållstillstånd får hon inget arbete. Utan arbete riskerar hon att anhållas för lösdriveri.

Jag har nämnt sex i högen av 10 000 liknande fall. De sex skiljer sig från de övriga egentligen bara genom att de är kända för omvärlden, eller blivit det nu. Men ett brott mot de mänskliga rättigheterna är ett brott för mycket också när det begås med stöd av en supermaktts lagar. Herr talman! Att arbeta för mänskliga rättigheter måste vara en viktig uppgift för det alliansfria Sverige. Att verka för freden måste vara en lika viktig uppgift. Vi har rätt att kritisera andra politiska system, och vi har också rätt att kräva avspänning mellan stormaktsblocken.

Motsatsen till avspänning är konfrontation. I atomåldern kan detta leda till hela vår civilisations förintelse.

Vår egen kontinent har varit förskonad från krig sedan 1945. I dag är Europa ändå centrum för den kraftigaste upprustningen någonsin i dess historia.

Båda sidor har trappat upp sina vapenarsenaler och stärkt sin försvarskraft i syfte att stärka sin säkerhet. Resultatet har blivit det motsatta.

Anledningen är framför allt den våldsamma upptrappningen av kärnvapenrustningen. Ursprungligen var kärnvapnen till för att avskräcka från krig. I dag har kärnvapnens mångfald och spridning i själva verket ökat krigsriskan.

Det finns åtminstone tre viktiga skäl för detta påstående. För det första innebär mångfalden av kärnvapen att frestelsen att använda dem i olika situationer blir fler.

För det andra innebär spridningen av kärnvapnen att de förekommer på ganska korta avstånd från varandra. Därmed minskas förvarningstiden. Ett krig som börjar med konventionella vapen kan ganska snart övergå i ett kärnvapenkrig. Man måste reagera snabbt inför risken att den andra sidan kan sätta in kärnvapen. Nervositeten, tidspresen och den mänskliga faktorn ökar riskerna för att kärnvapnen används av misstag.

För det tredje ökas risken för en kärnvapeninsats av misstag genom att besluten måste flyttas från den högsta politiska ledningen till allt lägre nivåer i den militära organisationen. Det är en illusion att tro att ens en stormakt i ett modernt krig skall kunna ha den snabba och säkra ledning som krävs för att alla hela tiden skall veta allt.

En tredje aspekt på saken gäller just Egon Bahrs roll. Det är ingenting onormalt i och för sig i att Olof Palme har kontakt med en av sina kommissionsmedlemmar, när regeringen tänker gå ut och ge kommissionens förslag i det här avseendet sitt stöd.

Men det blir minst sagt egendomligt, när man får veta att den västtyske oppositionspolitikern fått i uppdrag att föreslå formuleringen av en officiell svensk skrivelse. Inte heller denna sak, herr talman, blir bättre genom den förklaring som gets. UD ändrade minsann både på det ena och det andra i Bahrs förslag, har vi fått veta. Det var ju generöst i och för sig mot svenska UD. Men varför i all sin dar använder man inte, i stället för Bahrs skrivningar, den not som UD självt, enligt gårdagens Svenska Dagbladet, var klar med "redan innan man hört talas om Bahrs samtal med Palme"? Den frågan tycker jag det vore skäl för utrikesministern att svara på under den här debatten.

Vi har också fått veta att UD har fått gehör för sin synpunkt att de två f. d. västtyska regeringscheferna Helmut Schmidt och Willy Brandt borde konsulteras – eftersom, som man sade, frågan var så känslig. Men det var väl i all sin dar, herr utrikesminister, inte för det västtyska socialdemokratiska partiet eller för socialistinternationalen, som Willy Brandt och Helmut Schmidt representerar, som frågan i så fall var känslig. Det var väl för Västtyskland och för dess regering.

Hade det då inte varit naturligt att UD i stället – eller åtminstone samtidigt – hade föreslagit att man skulle förhandlsinformera den sittande tyske regeringschefen och/eller hans utrikesminister – allra helst som det ju pågick ett viktigt val i Västtyskland?

Det har diskuterats mycket i vilken utsträckning som Egon Bahr har påverkat tidtabellen för detta utspel. Nu får jag säga att, alldeles oberoende av hur det förhåller sig med den saken, tidtabellen var ovanligt olyckligt vald, dvs. man gick ut med ett förslag som väsentligen gäller Västtyskland, och som var flitigt debatterat just i Västtyskland, där det just då pågick en valrörelse. Det kände rimligen den svenska regeringen till.

I konsten att vårda våra relationer med andra länder är hanteringen av korridorförslaget faktiskt inte något mästestycke, om jag får uttrycka mig försiktigt. Så är inte heller fallet när det gäller att bevara det traditionella samarbetet mellan regering och opposition i Sverige i viktiga utrikespolitiska frågor. Jag kan i detta avseende nöja mig med att instämma i det som Thorbjörn Fälldin nyligen har sagt.

Det går inte heller att komma ifrån att hela den här saken är ovanligt fulmligt skött. Och det är inte heller fråga om något "engångsummel". Det har hänt ganska mycket i den vägen sedan regeringskriftet.

Får jag bara ta några exempel:

Utrikesministern kritiserar, som jag nyss har varit inne på, USA:s politik i Centralamerika, får svar på tal och retirerar med att säga att det inte var USA som han kritiserade.

UD:s nedrustningsambassadör, Maj Britt Theorin, säger att Östersjön inte behöver ingå i arrangemanget för en kärnvapenfri zon i Norden. När hon

får klart för sig att detta inte stämmer med regeringens politik, skylter hon alltihop på Svenska Dagbladet.

Utrikesministern etablerar något som liknar en ny svensk doktrin, enligt vilken vi får kritisera politiska händelser, men inte det han kallar ländernas "politiska konstruktion". Förvirring uppstår, och utrikesministern skylter alltihop på Per Ahlmark.

I en intervju för A-pressen får vi veta att utrikesministern är tveksam till att PLO-ledaren Arafat inbjuds till Sverige. Av andra tidningsuppgifter – som inte har dementerats – framgår att Arafat i alla fall skall komma till Sverige.

Jag delar utrikesministerns första bedömning – den från i november. Det kanske han gör själv också. Men det är väl andra som fått råda. Mitt råd är: Låt Arafat stanna hemma.

Herr talman! Världen befinner sig i kris, både säkerhetspolitiskt och ekonomiskt. Jag delar regeringsdeklarationens uppfattning att 1983 kan bli ett avgörande år när det gäller möjligheterna att nå framsteg på nedrustningsområdet. De förslag och motförslag som kortsat varandra mellan Moskva och Washington måste nu ge några resultat.

Idén om frysning av kärnvapenrustningarna kan inte vara fel. Ingen av supermakterna har "brist" på kärnvapen. Att avgöra när det råder absolut balans lär aldrig vara möjligt. Att starta en nedtrappning från den nuvarande nivån, måste vara det riktiga.

Bakom det kravet finns inte bara militär eller säkerhetspolitisk sakkunskap utan också en bred folklig opinion, manifesterad i den mäktiga fredsrörelsen. Det är i ingens intresse att fortsätta kapprustningen. Det är i allas intresse att hejda den.

Det är också, herr talman, i allas intresse att hejda den ekonomiska krisen. Också detta kräver samarbete och ömsesidigt förtroende.

Parallellt med kapprustningen, som slukar ofattnbara summor, ökar arbetslösheten i de industrialiserade länderna. För de fattiga länderna är stagnationen i världsekonomin på väg att bli den slutliga katastrofen.

För många av u-länderna räcker exportinkomsterna i dag inte ens till för att betala räntor och amorteringar på deras skulder, än mindre till att betala importen ens av livsnödvändiga varor.

De här problemen kan inget land klara i isolering. Någon form av global skuldkonsolidering är nödvändig, om de fattiga länderna skall kunna överleva ekonomiskt. Industrieländer med överskott i sina affärer med omvärlden måste vara beredda att föra en mer expansiv politik. Om inte, kommer länder med underskott inte att klara den åstramning som är nödvändig för att komma i statsfinansiell balans och i balans i sina utrikesaffärer.

Herr talman! Vad världen i dag behöver är en gemensam strategi för fred och en gemensam strategi mot underutveckling, arbetslöshet och ekonomisk stagnation.

Ans. 6 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Av den debatt som hittills har hållits framgår det att det råder en bred överensstämmelse om huvuddragen i vår utrikespolitik. Det visar ställningstagandet till de olika sakfrågor som regeringen presenterat i sin deklaration. Det enda undantaget som jag skulle vilja hänvisa till är det inlägg som gjordes av herr Adelson. Han vill på något sätt göra gällande att det alldeles entydigt är förtrycket i Östeuropa och uteslutande det som utgör hindret för fred i vår del av världen. För att innehålla någon sanning måste ett sådant påstående nästan vila på en fruktansvärd, outtalad förutsättning: att det skulle bedrivas ett fälttåg för att ändra statskicken i Östeuropa innan man kan tänka sig att en fredlig utveckling är möjlig. I vart fall är det svårt att kalla en sådan politik för fredspolitik.

Jag noterar att det inte har riktats invändningar mot det sakliga innehållet i regeringens utrikespolitik. Jag har erinrat om den kärnvapenfria zonen i Norden, som de flesta partier ställer sig bakom. Vi har aktiverat den debatten på ett helt annat sätt än tidigare. Förslaget om en kärnvapenfria zon diskuteras nu livligare i samtliga nordiska huvudstäder, och den diskussionen kommer att fortsätta genom våra initiativ.

Vi har gjort en sondering om en zon fri från slagfälskärnvapen i Europa. Även den frågan diskuteras nu på ett helt annat sätt än vad som skulle ha varit fallet om man bara hade haft Palmekommissionens bok att utgå från tack vare att en regering har velat göra en sondering hos övriga regeringar.

Man skall heller inte glömma vilka initiativ vi har tagit i Förenta nationerna. Vi har under hösten i generalförsamlingen tillsammans med Mexico lagt fram ett förslag om en frysning av de två supermakternas kärnvapenarsenaler på nuvarande nivå. Det förslaget antogs med bred majoritet. Moderaterna har talat mot detta förslag, medan övriga partier stött det.

Vi har lagt fram förslag om en FN-studie om den roll som militärt utnyttjande av forskning och utveckling spelar för kapprustningen. Förslaget antogs med överväldigande majoritet. Vi väntar att studien snart skall inledas, med svenskt deltagande.

Vi har lagt fram förslag om en uppföljning av Palmekommissionens förslag och rekommendationer på nedrustningsområdet. Generalförsamlingen beslöt enhälligt att en sådan uppföljning skall göras.

Vi har lagt fram förslag om stärkande av den s. k. B-vapenkonventionens klagomålsprocedur. Det antogs med bred majoritet.

Vi har lagt fram förslag om en uppföljning av den s. k. Thorssonstudien om sambandet mellan nedrustning och utveckling. Också det förslaget antogs.

Vi har lagt fram förslag om en minskning av militärbudgetar som enhälligt har antagits.

Vi har, för det sjunde, lagt fram förslag om en stärkning av konventionen om särskilt inhumana vapen. Också det förslaget antogs enhälligt.

Jag anser alltså att de påståenden som här görs om att vi inte skulle ha fört en aktiv, fast och konsekvent utrikespolitik inriktad på att stärka möjlighe-

terna till en fredlig utveckling inte är riktiga.

Det har rests en del invändningar i själva procedurfrågan när det gäller vår sondering – för det var en sådan det var fråga om – beträffande en zon fri från slagfäktsvapen i Europa. Men jag vill påpeka att när förslaget den 8 december lades fram för allmänheten presenterades det vid en presskonferens utan att möta några egentliga invändningar – det var inte ett kontroversiellt förslag. Vid denna presskonferens presenterades innehållt praktiskt taget i sin helhet. Att vi inte då offentliggjorde noten hängde samman med att den ännu inte var överlämnad till de stater som skulle vara mottagare. Helst borde presskonferensen ha hållits ett par dagar senare – det kan jag hålla med om. Men det skulle också ha förutsatt att inte någon hade tillställt Dagens Nyheter materialet så att det kunnat publiceras samma dag.

Vi gick inte till utrikesnämnden med frågan, och det kan alltid diskuteras. Men vi bedömde att förslaget inte var kontroversiellt och att det därför inte var erforderligt med en behandling i utrikesnämnden. Det nämndes emellertid i utrikesnämnden i min redogörelse den 14 januari, då jag redovisade vad regeringen vidtagit för åtgärder sedan nämndens senaste sammanträde. Inte heller då framfördes någon kritik mot förslaget eller sades något om att nämnden borde ha sammankallats tidigare för att behandla det. Åsikten att ärendet var av sådan betydelse att det borde ha behandlats i utrikesnämnden har kommit fram senare i samband med att Dagens Nyheter valt att publicera ytterligare uppgifter ur sitt rikhaltiga förråd av utrikesdepartementets handlingar.

Den väsentliga frågan här måste gälla vad som är själva substansen i förslaget, och jag konstaterar att substansen inte ändras av de förhållanden jag nu har nämnt. Den ändras heller inte av att detta initiativ har en internationell bakgrund – eller en utländsk bakgrund, om man vill använda ett ord som för många är främmande och fult. Det sades emellertid från början att det var Palmekommissionens förslag som utgjorde grunden för detta initiativ och som vi önskade ett ställningstagande till. Så har också de reagerat till vilka vi vänt oss. Vi har inte hemlighållit att detta var ett förslag från Palmekommissionen. Vad som senare har visat sig är att en av kommissionens ledamöter varit i kontakt med statsministern, som är kommissionens ordförande, och att han i sin tur har vidarebefordrat till UD, som hade att arbeta med en sådan här not enligt ett tidigare uppdrag, vad Egon Bahr hade överlämnat. Det ändrar inte saken. Sakfrågan är alltså viktig för att trolas bort i procedurfrågor.

Jag vill lämna detta för att ta upp frågan om Arafats besök i Sverige.

Herr Ullsten gör sig lustig och menar att jag först skulle ha sagt att Arafat inte borde komma hit och senare sagt att han skulle komma. Vad jag sade vid det första tillfället var att Sverige som stat, att den svenska regeringen inte kan inbjuda Arafat. Men jag har från början framhållit att det står vilken organisation som helst fritt att inbjuda Arafat. Det har också senare skett. Menar herr Ullsten att det är utrikesdepartementet som skall bestämma vem som får inbjudas till Sverige av fria organisationer?

När herr Ullsten talar om att Arafat borde hålla sig hemma, kunde det inte sakna sitt intresse att få veta var Arafat enligt herr Ullstens uppfattning har sitt hem.

Kritiken mot att vi för en utrikespolitik som inte är förankrad i riksdagen vill jag djupt beklaga. Vi önskar en kontakt med riksdagen. Det är i riksdagen som utrikespolitiken skall bestämmas i sina huvuddrag, och det är av en regering som har riksdagens förtroende som den mer i detalj skall utformas. Jag har försökt att under hösten infinna mig i kammaren vid alla de tillfällen då utrikespolitiska frågor tagits upp. Medarbetarna i utrikesdepartementet har regelbundet infunnit sig till föredragningar i utrikesutskottet. Med detta vill jag hävda att när man säger att vi inte skulle önska en utrikespolitik som har hela sin grund fastlagd i riksdagen är det ett påstående som vi inte vill acceptera och inte har anledning att acceptera.

Anf. 7 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först ta upp frågan om frysningen. Sakiäget är ju att Sovjetunionen i dag har ca 250 SS 20-robotar på baser riktade mot Europa. Det är 750 kärnladdningar. Mot dessa vapen står i dag de facto inga motsvarande markrobotvapen på NATO-sidan. Det är denna fundamentala obalans saken faktiskt gäller. Den som först slog larm om detta var socialdemokraten Helmut Schmidt. Det var under socialdemokratiska regeringar i Bonn, London, Köpenhamn och Oslo som NATO:s dubbelbeslut förbereddes och genomfördes. Att i dag kräva frysning innebär en frysning av Sovjets väldiga överlägsenhet och en nedfrysning av förhandlingsarna i Genève, för det är en illusion att tro att Sovjet skulle gå med på att minska antalet SS 20-robotar utan motprestationer. Jag själv och vårt parti hoppas på en förhandlingslösning i Genève, men en sådan ställer krav på bägge sidor. Vi kan inte ställa oss bakom ett krav som spelat en mycket central roll i den sovjetiska propagandan under senare år.

Vi turlätt på vad som sägs om att vi skulle stå ensamma, för den ståndpunkt som vi intar är samma ståndpunkt som intagits av franska, danska, norska, engelska, tyska regeringar – av i princip alla regeringar, herr Lars Werner, som har rätt att fatta sina egna beslut. Betänk detta noga, herr Lars Werner!

Jag vill säga till herr Bodström att vår uppfattning delas också av det socialdemokratiska partiet i Västyskaland – ja, såvitt jag vet, åtminstone ännu så länge t. o. m. av herr Egon Bahr, en för svensk utrikespolitik intressant person.

Jag förstår inte varför herr Bodström angriper oss moderater i fråga om Östeuropa. Militärt våld har förekommit i Europa bara två gånger sedan andra världskriget – i Prag 1968 och i Ungern 1956. Nog var det väl rätt för dessa folk att slåss för sin frihet, även om svaret blev ryska tanks på gatorna. Vi talar inte för något fällträgg. Vi talar för ett långsiktigt arbete för att nå långsiktig fred.

Herr Bodström är ju ny i det socialdemokratiska gänget, så jag skall påminna honom om vad det alltid stod på plakaten i förstamajtågen förr i

världen: "Alla folks frihet är hela världens fred." Det var det jag talade om. Skall vi få ha en långsiktig, stabil fred i Europa, då krävs det frihet för alla Europas folk. Där väst drog fram, Lennart Bodström, är folken fria. Portugal, Spanien, Grekland har återerövrats till demokrati och frihet. Östeuropa återstår. Vi skall göra allt för att hjälpa folken där till frihet. Vi har aldrig talat om militärt våld.

Låt mig sedan ställa några frågor till herr Bodström vad gäller den inte helt ointressanta Bahr-frågan. Jag vill inte anklaga herr Bodström, för han har inte spelat någon mer framträdande roll i denna fråga, men han har ju en hel hörd av tjänstemän som skall kunna hjälpa honom att ge svar på de frågor som jag nu ställer.

Var den svenska regeringens förslag ett utrikesärende av större vikt? Borde det i så fall inte ha tagits upp i utrikesnämnden? Var det, eller var det inte ett utrikesärende av stor vikt? Om det inte var det, varför hölls det då en stor presskonferens?

Anser utrikesministern att det är lämpligt att utländska politiker skriver utkast till den svenska regeringens diplomatiska not?

Chefen för utrikesdepartementets politiska avdelning, herr Eckerberg, gick ju i går in i debatten och sade att han aldrig varit med om detta förut. Tycker herr Bodström själv att detta är någonting som vi skall leva med och som är bra, eller tycker herr Bodström att detta är ett mycket beklagligt undantagsfall?

Av herr Eckerbergs inlägg i debatten framkom ju också, som Ola Ullsten sade, att svenska UD de facto hade en not färdigskrivnen, innan man ens hört talas om samtalen med herr Bahr. Varför användes inte svenska UD:s not utan i stället herr Bahrs utkast med några få försiktiga förändringar? Det var ju ingen brådska, inga problem alls, när herr Bahr ringde. Allt var förberett och klart på svenska UD. Varför användes inte svenska UD:s material?

Det är egentligen beklagligt att herr Bodström skall svara för detta, men herr Bodström är ändå statsråd och chef för utrikesdepartementet och har det formella ansvaret för vad som skett och framför allt för att det inte skall upprepas.

Jag vill fråga: Har vi nu fått alla papper på bordet? De flesta papper har ju avslöjats genom tidningsartiklar etc. Finns nu hela herr Bahrs skriftväxling och alla papper i det sammanhanget på bordet? Kommer vi att få se alla dessa papper och få ta del av allting, eller kommer man att fortsätta att hemligstämpla?

Vi partiledare, som Thorbjörn Fälldin påpekade när vi var i Oslo, fick ju inte ta del av något enda papper från svenska UD på frivillighetens grund. Allt vi får ta del av är ett resultat av vad olika tidningar grävt fram eller vad som publicerats i östtyska partiorgan. Får vi alla papper på bordet, herr Bodström?

Anf. 8 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Utrikesministern poängterar här att man från den svenska regeringens sida är aktiv när det gäller den nordiska zonen, och det tycker jag

är bra. Men hans framställning hade ett drag av att man från de nordiska ländernas sida nu, till skillnad från tidigare, diskuterar de här sakerna. Jag kan tala om för utrikesministern, om han inte redan känner till det, att frågan om en nordisk zon varit föremål för överläggningar vid såväl statsministermöten som utrikesministermöten också under den förra regeringens tid. Men det är, som sagt, bra om ni fortsätter det påbörjade arbetet. Det är svårt i sig, eftersom två av de länder som bör ingå i denna zon tillhör en försvarspakt som vi icke tillhör. Där ligger en komplikation, inte i fredstid men väl i händelse av krig.

Det var en bra lista över åtgärder som utrikesministern föredrog när det gäller insatser i FN. Att vi alls icke har satt de förslagen i fråga beror naturligtvis på att de så väl ligger i linje med den tidigare regeringens signaler och idéer, inte minst med tanke på den andra nedrustningskonferensen.

Så till det som har kommit att dominera debatten under senare tid och som har sin grund i den självträcklighet som den nuvarande regeringen har visat. Utrikesministern säger här: Vi hade en presskonferens den 8 december, och då publicerades och presenterades praktiskt taget hela förslaget. På den punkten delar jag Ulf Adelsohns uppfattning. Om nu förslaget var av så stor betydelse att det erfordrades en presskonferens, följder rimligen därunder att det borde ha presenterats och varit föremål för samråd i utrikesnämnden. Men nu är det ju litet oklart om det rör sig om ett förslag eller om en sondering. Uppfattningarna svänger från anförande till anförande. Om det var en sondering – inte ett förslag – som, vilket framgår av utrikesministerns senaste anförande, hade presenterats i sin helhet vid en presskonferens, varför måste man då ha en sådan? I det avseendet delar jag Ola Ullstens uppfattning. Om det nu bara var fråga om en sondering, med noter och krav på officiella svar osv., varför handlade man då frågan på det sätt som skedde?

Det faktum att utrikesministern själv svänger från ståndpunkt till ståndpunkt när det gäller frågan om vad det faktiskt rörde sig om gör saken ännu mera egendomlig.

Sedan till påståendet att förslaget skulle ha redovisats i utrikesnämnden. Jag vet inte för vilken gång i ordningen jag tvingas konstatera att där inte förekom någon redovisning av detta förslag. I utrikesnämnden begärde man däremot att nämndens ledamöter skulle få tillgång till noten, men ingenting hände. När det var allmänpolitisk debatt här i riksdagen fann jag anledning att påminna om den här mycket märkliga saken. Jag framhöll då som nu att det är viktigt att se till att information går ut och att denna, om möjligt, förankras när det gäller de viktiga utrikespolitiska områdena. Men ingenting hände.

Det var, som tidigare talare här har framhållit, först efter det att den aktuella noten i sin helhet offentliggjorts som utrikesministern skickade ut ett pressmeddelande. Det skedde, tror jag, på fredagen efter Nordiska rådets sammankomst.

Då är vi tillbaka vid själva kärnfrågan. Jag tror att man inte bara här i Sverige utan också runt om i världen har fäst en alldeles särskild vikt vid

vetskapen att en praktiskt taget samlad nation står bakom de utrikespolitiska ställningstaganden – eller utspel, om man nu vill uttrycka sig på det sättet – som görs. Utrikesministern hänvisar till det faktum att man när det gäller den här idén, det här förslaget, har haft överläggningar med de socialdemokratiska partierna i Norden och fackföreningsrörelsen i Norden, och det är väl bra. Men det är återigen ett uttryck för självtillräcklighet, eftersom oppositionens ledamöter i utrikesnämnden inte får tillgång till detta papper i sakfrågan.

Det är närmast en självklarhet att det är en fördel om vi kan få undan slagfälvsvapnen från gränsen mellan de två blocken, även om det inte innebär en reduktion av antalet kärnvapen.

Med hänsyn till det sätt på vilket frågan sköts föreligger en uppenbar risk för att denna i och för sig goda tanke i viss mån omintetgörs. Möjligheterna att nå en allmän upplösning kring denna tanke är nu av allt att döma sämre än om man hade haft ett klart och otvetydigt intryck av att förslaget – sonderingen, eller vad det nu är fråga om – från svensk sida är utformat lika självständigt som tidigare.

Anf. 9 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Herr talman! Utrikesministern konstaterade i inledningen till sitt senaste inlägg att debatten dessförinnan visat att det inte föreligger några stora sakliga skillnader mellan de politiska parterna när det gäller utrikespolitiken.

Han föredrog en lista över vad som skulle vara typiska initiativ från den nya socialdemokratiska regeringen. Det var en lista – om jag i hastigheten uppfattade saken rätt – över förslag som i åratal diskuterats av många regeringar, av den parlamentariskt sammansatta nedrustningsdelegationen, FN-delegationer etc. Kanske är listan, Lennart Bodström, i och för sig snarare ett uttryck för att vi kan ena oss i konkreta utrikespolitiska frågor än en förteckning över saker som den handlingskraftiga socialdemokratiska regeringen skulle ha presterat.

Men även om vi nu skulle vara överens om både den listan och mycket annat på det utrikespolitiska området, är det ändå inte alldeles likgiltigt, Lennart Bodström, på vilket sätt detta arv förvaltas, på vilket sätt dessa grundläggande värderingar omsätts i praktisk utrikespolitik. När det gäller utrikespolitiken handlar det inte bara om att formulera förslag till kärnvapenfria korridorer, kärnvapenfria zoner etc., utan det handlar också om det sätt på vilket förslagen presenteras och om att vårda sig om relationerna med andra länder.

Vad vi nu har bevitnat är ju hur ett förslag, som vi måhända i och för sig, när vi så småningom blir överens om vad det egentligen handlar om, alla kan ställa upp för, riskerar att mista sin trovärdighet just på grund av det sätt på vilket den svenska regeringen har handlagt saken.

Jag tror kanske inte att frågan om en kärnvapenfri korridor i Europa i och för sig står och faller med vad den svenska regeringen tar sig för. Men jag tror att Sveriges möjlighet att påverka utvecklingen i den riktningen har skadats

av det nästan otroliga sjabbel som har karakteriserat hela denna handläggning.

Herr talman! Jag vill ställa ett antal frågor till utrikesministern.

Den första frågan är: Vilken av de två upplägningarna är det som den svenska regeringen ställer sig bakom, när man säger sig ge Palmekommissionens förslag sitt fulla stöd? Är det den upplägning som innebär att en kärnvapenfri korridor kan etableras redan innan man i förhandlingar blivit överens om en balans vad gäller de konventionella vapnen, eller är det den svenska regeringens mening att sådana förhandlingar – och att man blir överens i förhandlingarna – måste föregå upprättandet av en korridor? Det är en ganska viktig fråga, som det är av intresse för riksdagen att få besked om.

Den andra frågan gäller handläggningen. Det är fortfarande – även efter denna debatt – oklart om regeringen faktiskt har ställt sig bakom Palmekommissionens förslag – som i och för sig är mycket oklart formulerat – eller om man bara har gått ut för att pröva vad andra regeringar tycker och avvaktat med att ta ställning själv. Min fråga kvarstår. Om det nu är på det viset att man ville göra en försiktig underhandssondering för att kunna försäkra sig om visst stöd innan man ställer sig bakom förslaget, av vilket rimligt skäl gick man då ut och skapade publicitet kring denna sak? Det var väl ingenting som tvingade regeringen att göra detta. Intrycket kvarstår, efter det sätt på vilket hela saken behandlades, att man i den svenska regeringen faktiskt tänkte sig att detta skulle vara inte en underhandssondering – för vilket man inte behöver utrikesnämndens godkännande – utan just ett politiskt utspel av den typ som rimligen borde förankras i utrikesnämnden. Det vore också intressant att veta vilket skälet var till att man inte väntade till dess att det västyska valet var över. Man kunde ju med ganska litet fantasi inse att detta skulle skapa en komplikation i våra relationer till Västyskland, även om det kanske inte har så stor betydelse i själva Västyskland.

Den tredje frågan är den som jag ställde i mitt huvudanförande. Om det var svenska UD:s bedömning att frågan var känslig och att man därför borde konsultera Willy Brandt och Helmut Schmidt, vill jag fråga: På vilket sätt ansågs frågan vara känslig? Var den känslig för Västyskland och dess regering? Om så var fallet enligt UD:s bedömning, varför underhandsinformerade man då inte representanter för den västyska regeringen utan i stället ytterligare två representanter för den västyska oppositionen? Också den frågan tycker jag fortfarande kräver sitt svar.

Till sist, herr talman: Lennart Bodström säger att det är viktigt att den svenska utrikespolitiken förankras i riksdagen och utformas här hemma. Men om det nu är så att den svenska regeringen – måhända utan ens en intern diskussion vid någon beredning – gör den s. k. Palmekommissionens förslag till sitt, kan man då säga att politiken har formulerats av Sverige, av dess regering i samförstånd med den svenska oppositionen? Jag tycker inte det.

Anf. 10 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Först en fråga till utrikesministern.

De nya uppgifterna i massmedia under de senaste dagarna om händelserna i Härsfjärden förra året är i långa stycken mycket sensationella och samtidigt oroande. De reser nämligen en lång rad frågor, som det måste skapas klarhet omkring. Om inte, kan vilda spekulationer ta fart och allvarligt skada tilltron till den svenska neutralitetspolitiken.

Uppgifterna om att det var en västysk NATO-ubåt är anmärkningsvärd. Lika anmärkningsvärda är uppgifterna om att den svenska militären samarbetade med ett NATO-land för att identifiera denna ubåt. Den svenska neutralitetspolitiken kan omöjlig medge någonting sådant.

Jag vill därför fråga utrikesministern om regeringens avsikt är att nästa månad frisläppa och offentliggöra ubåtskommissionens rapport i dess helhet. Jag menar att något annat är helt oacceptabelt i detta läge, därför att det skulle öppna för vilda spekulationer om svenskt samarbete med NATO, om rapporten hemlighålls för att skydda NATO-intressen m.m. Jag vill vädja till utrikesministern och regeringen: Gör inte en sådan utveckling möjlig, utan frisläpp rapporten i dess helhet!

Åter till moderaterna och Ulf Adelsohn. Ulf Adelsohn försöker här i dag förgäves påvisa att moderaterna inte står i opposition mot övriga riksdagspartier när det gäller utrikespolitiken. Men man ändrar inte svart till vitt i en handvändning, och det är framför allt mera en fråga om ord. Att moderaterna i dag särskiljer sig i svensk utrikespolitik är obestridligt. Ni har gått åt höger, som alla andra högerpartier i Europa, som tycks känna något slags tvång att ge upp alla självständiga bedömningar och ställningstaganden och underordna sig Reagans utrikespolitik och bedömningar. Så är det – ni är ju i dag mer överens med Reagan och NATO än med övriga partier i den svenska riksdagen.

Vad är viktigast i dag, upprustning eller nedrustning? Nedrustning, svarar självfallet en majoritet av människor här i landet och alla andra riksdagspartier. Upprustning, svarar moderaterna ensamma.

Ni moderater har uppenbarligen med stor iver och förtjusning deltagit i formdebatten om Palmekommissionens och regeringens förslag, men själva sakfrågan vill ni inte diskutera. Formfrågan tycks vara viktigare än sakdebatten.

Jag vill därför fråga Ulf Adelsohn: Vad anser ni om förslaget att skapa en kärnvapenfri korridor i Europa fri från slagfätskärnvapen? Står ni också i den frågan mot övriga partier här i riksdagen? Stöder ni förslaget, vill ni aktivt arbeta för det eller ansluter ni er också på den punkten till Reagans och övriga högerpolitikerns motstånd mot och ointresse för nedrustningsfrågorna? Det är viktigt för debatten här i kammaren och debatten hos svenska folket att få ett klart ställningstagande från moderaterna på denna punkt.

En annan fråga. Ni vägrar stödja kyrkornas namninsamling. Ni försöker sitta på två stolar samtidigt, genom att dels vara emot aktionen, dels vara för dess nedrustningssträvanden. Som alla förstår är det rätt omöjligt i alla avseenden. Ni måste bestämma er – antingen är ni för eller också är ni emot.

Antingen stöder man eller också gör man det inte.

Jag tog upp detta förut, att vi från moderat håll aldrig har hört ett eget nedrustningsförslag, bara upprustningsförslag. Ni vägrar delta i olika fredsaktioner. Ni har målt er ut när det gäller beslutet om en nordisk kärnvapenfri zon, och ni vill inte heller arbeta aktivt för förslaget om en korridor fri från kärnvapen i Mellaneuropa.

Jag tror att man kan sammanfatta er syn på säkerhetspolitiken och fredsarbetet så här: Ni stöder i dag Reagans sanslösa amerikanska rustningsprogram. Ni stöder planerna på utplacering av nya NATO-kärnvapen. Ni stöder ökade svenska militärutgifter. Det är precis som om dagens hot och säkerhetsrisker beror på att det finns för få kärnvapen och andra vapen. Någon annan slutsats kan man egentligen inte komma fram till, om man granskar de moderata ställningstagandena och hela den moderata säkerhetspolitiken och synen på säkerhetsfrågorna här i Europa.

Det är möjligt att moderaternas världssyn och säkerhetspolitiska bedömningar mera är ett resultat av ett propagandistiskt och partitaktiskt tänkande än seriösa överväganden, men det är i så fall lika allvarligt. Hur kommer det sig annars att ni tillsammans med övriga partier här i riksdagen röstade för att regeringen skulle arbeta för att göra Norden till en kärnvapenfri zon, och sedan i tur och ordning påstår, för det första att zonförslaget är ett tomt slag i luften, för det andra att zonen är orealistisk och för det tredje att den är oförenlig med vår oberoende säkerhetspolitik?

Ett svar på den här frågan, herr Adelsohn, kan kanske förklara er vinglighet i zonfrågan, och kanske kan också ett svar på den frågan förklara varför moderaterna har målt sig ut i fråga om det tidigare enhälliga beslutet om att försöka skapa en kärnvapenfri zon.

Anf. 11 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! När jag lämnade min redogörelse för de olika initiativ som regeringen tagit i FN under hösten och för vår aktivitet i de nordiska huvudstäderna för en nordisk kärnvapenfri zon, eller för sonderingen om en zon fri från slagfätskärnvapen, var det för att försöka återföra denna debatt till de viktiga sakfrågorna och att inte få den att hela tiden syssla med proceduren. Jag vill inte förneka att också tidigare regeringar har varit inne på en del av detta. Det kan ändå vara tillåtet att i all anspråkslöshet påpeka, att när herr Fällin var statsminister, fattade riksdagen beslut om att vi skulle arbeta för en nordisk kärnvapenfri zon men att beslutet fattades på grundval av en motion som var framlagd av det socialdemokratiska partiet.

I fråga om zonalternativet i Europa sägs det här att det måste ha varit en mycket viktig händelse sett ur utrikespolitisk synpunkt, eftersom man sammankallade en presskonferens. I så fall borde väl också utrikesnämnden ha sammankallats. Svårigheten att sammankalla utrikesnämnden i december – vi gjorde verkligen ett försök – för olika ändamål vittnar om att det praktiskt taget är omöjligt för utrikesnämnden att sammanträda lika ofta som vi håller presskonferenser.

Frågan har rests om varför vi gav offentlighet åt zonsonderingen den 8

december, när det nu inte var något formellt förslag. Jag har redan i debatten framhållit att det inte var vår avsikt att ge offentlighet åt frågan den dagen. Vi gjorde det därför att en stor daglig tidning förfogade över uppgifter om att vi hade vänt oss till de olika regeringarna.

Det har också i den här diskussionen förekommit ett resonemang om att utrikesdepartementet inte skulle ha arbetat med den här frågan och inte tagit de tillräckliga initiativen. Låt mig då börja med att framhålla att regeringen är ett kollektiv, vi har ingen ministerstyrelse. Regeringen leds av den statsminister som har fått riksdagens förtroende och som kring sig har samlat ett antal ledamöter som tillika är chefer för departement. Men besluten fattas av regeringen i frågor av den typ vi här talar om.

Låt mig också erinra om att regeringskansliet är en enhet. Det ligger inte något obehörigt i att man i regeringskansliets ledningsorgan, statsrådsberedningen, sysslar med en fråga som gäller utrikespolitiken. Statsrådsberedningen får syssla med vilka frågor som helst. Det må gälla arbetsmarknadspolitik, skattepolitik eller liknande. Det finns ingen anledning till att någon i ett departement känner sig kränkt över att statsrådsberedningen under statsministerns ledning ägnar sig åt ett visst frågeområde. Regeringskansliet är en enhet, i varje fall nu. Statsrättsligt är den det, liksom regeringen. Det är på detta sätt det fungerar. Det har utvecklets som något missriktat att det från statsrådsberedningen lämnas synpunkter till utrikesdepartementet.

När det gäller händelserna i Hårsjärden, som herr Werner erinrat om, pågår nu en betydande ryktesspridning liksom det gjorde det under den tid då händelserna utspelade sig i oktober förra året. Regeringen har ingen kommentar till detta utöver vad jag har framhållit i regeringsdeklarationen, nämligen att kränkningar av vårt territorium, från vilket håll de än kommer, skall avvisas.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 12 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! I ett avseende innehöll Lennart Bodströms senaste inlägg en fullständig nyhet, nämligen att regeringen skulle ha försökt sammankalla ett möte i utrikesnämnden i december. Jag är ju medlem av denna nämnd, men jag hörde inte ett ord från regeringen om ett sådant sammanträde. Däremot sades det något om ett eventuellt sammanträde i en helt annan fråga, som gällde utvisning av vissa diplomater, men det var i slutet av december och långt efter det att Bahr-affären hade spelats ut i en stor presskonferens och på annat sätt. Självt har jag alltså inte hört ett enda ord om att det tidigare skulle ha kallats till ett sammanträde i utrikesnämnden, men det är möjligt att Thorbjörn Fälldin eller Ola Ullsten känner till saken. Det vore intressant att få veta hur det ligger till.

Jag tycker synd om Lennart Bodström. Han gör så gott han kan för att försvara denna förfärliga sak, där han faktiskt själv är oskyldig – det vill jag gärna ha sagt. Men Lennart Bodström är nu utrikesminister och tvingas

därför svara på saker som sorterar under hans fögderi i regeringen.

Den omtalade noten var alltså hemlig, och det är ju unikt att svenska nedrustningsförslag är hemliga. Varför var den då hemlig? Det finns en hel stab tjänstemän på UD som kan hjälpa till att hitta på ett fyndigt svar på det.

Det förhåller sig väl ändå inte så att Egon Bahr bestämde det? I hans brev stod det ju att noten skulle vara hemlig, något som alltså är helt unikt för svenska förhållanden. Det är verkligen fantastiskt om det var Egon Bahr som bestämde detta. Är det möjligt att en västtysk oppositionspolitiker får bestämma om en svensk hemligstämpel för att förhindra att svensk politik blir känd för vårt lands oppositionspolitiker? Det tycks faktiskt vara fallet.

Varken Thorbjörn Fälldin, Ola Ullsten eller jag själv har fått veta vad Egon Bahr har dikterat och vad den svenska regeringen har underhandlat med västtyska oppositionspolitiker om, och då inte bara Egon Bahr utan också Helmut Schmidt och Willy Brandt. Detta är alltså den socialdemokratiska regeringens sätt att handlägga svensk utrikespolitik.

Det var när en östtysk tidning publicerade en artikel i den här frågan som vi fick veta vad en västtysk oppositionspolitiker ville hemlighålla för oss. Det är så det har gått till, Lennart Bodström. Jag beklagar Lennart Bodström, som fått överta detta arv.

Jag tror att vi nu rätt väl vet hur det hela har gått till. Palme kommissionen lade fram sitt förslag, och en ledamot blev regeringschef. Det var lämpligt att dokumentet lades fram som ett regeringsförslag. Olof Palme gav order till UD, varpå Egon Bahr skrev till Olof Palme och hörde sig för om förslaget kunde användas i den västtyska förbundsdagen. UD uppfattade uppdraget som en order direkt från statsministern att använda den handling som kom från statsministerns kansli. Därför använde man inte den skrivelse, som herr Eckerberg sade, som redan låg färdig hos UD. I stället blev det alltså det förslag som kom från den västtyske oppositionspolitikern.

Den svenska regeringen går dårefter ut med förslaget utan att informera oss övriga partiledare och utan att kalla till ett sammanträde i utrikesnämnden. Jag kan i och för sig bara tala för Carl Bildt och mig själv, men i varje fall vi har inte hört talas om något sådant sammanträde.

Så följer då vår förfrågan i utrikesnämnden i januari, men inte ens vid det tillfället fick vi, som Thorbjörn Fälldin sade, några handlingar. Inte heller hade vi fått ta del av dem, om de inte hade publicerats i en östtysk tidning. Den svenska regeringen erkänner inte att den har gjort något fel. Olof Palme har nu visserligen visat ilska över att vi inte blev informerade, men det är också det enda erkännande vi fått. Det är en ilska som vi inte såg ett spår av, Lennart Bodström, när vi träffades på utrikesnämnden. Den är en ren efterhandskonstruktion.

Nu är ju inte att erkänna fel Olof Palmes största tillgång här i livet. Men det hade kanske inte varit så dumt, om han i den här affären hade beklagat att regeringen gjort sig skyldig till ett allvarligt misstag, i stället för att framhålla i att den skött detta på ett om icke föredömligt, så i varje fall oklanderligt sätt.

Lennart Bodström kan av förklarliga skäl inte svara på de frågor vi ställer: Får vi alla papper på bordet? Varför använda ni inte det svenska UD:s färdigbehandlade not utan tog i stället nästan ordagrant herr Bahrs skrivna not? Varför fick inte vi ledamöter av utrikesnämnden reda på att ni försökte sammankalla oss?

Låt mig, eftersom herr Bodström har den oskattbara tillgången att få obegränsad rätt att gå upp i talarstolen – för min del är detta en slutreplik –, avsluta med följande konstaterande:

Frågan om en kärnvapenfri zon i Europa är en viktig och en god tanke, och den borde därför ha handlagts på ett sätt som vi här hemma hade kunnat enats om. Det hade gagnat Sverige. Nu har regeringen agerat på ett sådant sätt att det har skadat tilltron till självständigheten i vår utrikespolitik. Det är allvarigt, särskilt i en neutral nation. Det har också skadat tanken på en kärnvapenfri zon i Europa. Ert agerande har också inneburit att ni åsidosatt klart etablerade regler för samråd mellan regering och opposition i viktiga utrikespolitiska ärenden. Det är allvarigt i denna fråga, men det är än allvarigare om det upprepas.

Jag klandrar icke Lennart Bodström för detta. Vi vet alla hur det gått till. Men jag vill gärna säga till Lennart Bodström att det är utrikesministerns uppgift att tillse att detta inte upprepas.

Anf. 13 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Utrikesministern säger att han helst vill diskutera sakfrågorna. O.K. då – jag förstår att det kan vara litet påfrestande att som utrikesminister hålla på och förklara alla dessa turer i det formella avseendet, vilka bevisligen har sitt samband med sakfrågan. Men nog om detta!

Jag konstaterar emellertid att mitt i denna önskan från utrikesministerns sida att diskutera sakfrågorna, har det här inte getts någon förklaring till de ensidiga påpekandena mot Israel i Mellanösternavsnittet. Här brännmärker man Israel för invasionen. Den strider mot alla internationella regler, så den måste brännmärkas. Sedan kommer det påpekande som jag citerade och som är vänt mot Israel när det gäller hitta en lösning i Mellanöstern. Men i denna deklaration finns inte ett ord om PLO:s aktioner, som bevisligen är lika klandervärda.

Eftersom utrikesministern inte ägnat denna sakfråga något intresse, har min misstanke att det har ett samband med Arafats besök förstärkts. Jag vet att det aldrig kan få komma i fråga att en regering förbjuder fria organisationer eller politiska partier att inbjuda de gäster man önskar se här. Men det finns ett alldeles speciellt samband i det förhållandet att det är det socialdemokratiska partiet som inbjuder och att det är det socialdemokratiska partiet som har regeringsmakten.

Vår strävan måste naturligtvis vara att i vårt internationella agerande om möjligt medverka till att det sker en försoning i detta område, att israeler och palestinier kan finna lösningar som gör att de kan leva i fred vid sidan av varandra. Min tro är, fru talman, att om inbjudan till Arafat får stå kvar, så kommer det att motverka i stället för att främja en sådan utveckling.

Med adress till det socialdemokratiska partiet skulle jag vilja säga: Tänk om i denna fråga! Det är säkert inte mer anmärkningsvärt inför den internationella opinionen än att inbjuda till israeler inte längre kvarstår, vilket Ola Ullsten eller Ulf Adelsohn tidigare påpekade.

Därefter några ord om frysningen av kärnvapen. I fråga om detta delar jag regeringens uppfattning. Jag tycker att det initiativ man tog tillsammans med Mexico är bra. Den här frågan diskuteras ju här hemma, och jag har tidigare uttalat min förvåning över att man från moderat sida inte ställer upp för en frysning. Man hänvisar till att det enligt undersökningar just när det gäller slagfärltsvapen eller kärnvapen råder en obalans. Det må vara rätt, men vi får inte glömma att kärnvapensalenarna på ömse sidor nu har en sådan omfattning att det räcker för att förgöra mänskligheten flera gånger om.

Eftersom kärnvapnen till en del är avsedda att uppväga den obalans som kan råda på den konventionella sidan, inser jag att det kan finnas ett samband mellan åtgärder när det gäller både frysning och nedrustning på kärnvapensidan och några slags överenskommelser på den konventionella sidan. Det fasanfulla i dag är ju att om en konflikt skulle bryta ut, och man har utformat sitt militära försvar på ett sådant sätt att ett anfall med konventionella vapen skulle slås tillbaka med kärnvapen är ju katastrofen ett faktum i ett tidigt skede.

Min slutsats är att om vi skall vänta på att supermakterna anser att de har en total balans – att de har balans när det gäller kärnvapen och att de har balans när det gäller konventionella vapen – kan vi aldrig räkna med att det blir stopp på kärnvapenupprustningen. Därför menar jag att det fortfarande är en rimlig utgångspunkt att man startar med en frysning av kärnvapnen. Och det är ju gott att erfara att FN har ställt sig bakom en sådan uppläggning.

Anf. 14 OLA ULLSTEN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill knyta an till det som Thorbjörn Fälldin sade och ställa frågan: Vad är alternativet till det vi kallar för frysning? Vad är alternativet till att man mellan Moskva och Washington kommer överens om att starta nedrustningsförhandlingar från den nivå där man nu befinner sig och inte går vidare på något avsnitt?

Ja, alternativet är naturligtvis att upprustningen fortsätter parallellt med de hittills fruktlösa nedrustningsförhandlingarna. Vad innebär det? Jo, naturligtvis att den nivå från vilken man så småningom skall reducera kärnvapensalenarna kommer att vara ännu högre, och att nedrustningsförhandlingarna kommer att vara ännu svårare. Det handlar dessutom inte bara om nivåer av isig inbördes likvärdiga vapen, utan när upprustning pågår infogas kärnstridspetsar i det ena vapensystemet efter det andra. Själva spridningen av kärnstridspetsar och kärnvapen inom de båda blockens försvarssystem tillhör det som inger den största oron och innebär den största faran, bl. a. för att kärnvapen kommer att användas av misstag.

Därför tycker jag också att den mänskliga självbevarelsesträvan borde säga oss alla att det är en fåtag strävan att försöka reda ut när den absoluta

Anf. 15 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Utrikesministern sade sig inte ha någon kommentar till min fråga om man skulle publicera ubåtskommissionens rapport i sin helhet. Det pågår en betydande ryktesspridning, och han vill inte delta i den, säger han. Jag har inte begärt det. Min fråga gällde tvärtom om man skulle reducera ryktesspridningen och effekterna av den genom att publicera ubåtskommissionens rapport i sin helhet. Det var det min fråga gällde, och den kvarstår fortfarande.

Sedan har den här debatten visat att det inte går att få något svar från moderaterna i sakfrågan om en kärnvapenfri korridor i Europa. Tolv minuter har Ulf Adelsohn nu ägnat åt formaldebatten om hur förslaget kom till.

Anf. 16 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att den medgivna repliken avser utrikesministerns anförande.

Anf. 17 LARS WERNER (vpk) replik:

Längre än så kommer man inte i den här debatten. Hela den debatt som har förts mellan utrikesminister Bodström och moderaterna visar att moderaterna står ensamma i utrikesfrågorna f. n. Alla andra partier i riksdagen utarbetar nedrustningsförslag. Det visar också den debatt som representanterna för mittenpartierna tar upp, och som kontrasterar mot Ulf Adelsohns oförmåga att ge klara besked. Alla andra partier, utom moderaterna, arbetar aktivt för nedrustning, alla andra partier stöder förslaget om att inrätta en nordisk kärnvapenfri zon, alla andra partier stöder kyrkornas namninsamling för fred och nedrustning – alla utom moderaterna. Moderaterna har själva inte lagt fram något eget nedrustningsförslag, bara upprustningsförslag.

Min fråga kvarstår: När kommer vi att få se ett nedrustningsförslag från moderaternas sida?

Anf. 18 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Får jag än en gång erinra om att den medgivna repliken avser utrikesministerns anförande.

Anf. 19 LARS WERNER (vpk) replik:

Men, fru talman, det här gäller frågan om hela utrikespolitiken. Jag kan inte undgå att tala om moderaternas förslag i debatten om regeringspolitiken.

Jag skall sluta med att säga att det upprop som kyrkan i Sverige har publicerat, och som fem partiledare står bakom, handlar om sådana frågor som krig och fred. Jag skall be att få citera litet i början av utproppet:

"- Krig och andra former av våld drabbar många av jordens folk. Grupper och enskilda utsätts för oerhörda lidanden. Kapprustningen utgör ett hot mot hela världen - t. o. m. mot mänsklighetens överlevnad. Rustningar förlösar

balansen skulle vara nådd och först då starta reella nedrustningsförhandlingar. Och det är väl att notera att i dag inte heller den amerikanska presidenten - i varje fall t. v. - inte hans närmaste rådgivare - intar denna fastlåsta hållning utan är beredd att diskutera uppmykningar t. ex. av det s. k. dubbelbeslutet. Och detta tycker jag är bra.

Sedan, fru talman, tillbaka till den eländiga Bahrprocessen: Apropå tidpunkten för presskonferens vill jag säga, Lennart Bodström, att jag tycker att ni skall tacka Dagens Nyheter för att tidningen tvingade fram en presskonferens den 8 december. Detta är inte sagt som något försvar för att UD-tjänstemän läcker hemliga handlingar. Men hade man inte tvingats hålla presskonferensen tidigare, hade det fatala inträffat att det svenska regeringsinitiativet presenterats inte väsentligen här i Stockholm utan i den tyska förbundsdagen, mitt under den västtyska valkampanjen. Tydligt var det så det hela var tänkt, och det var dessa cirklar som rubbades av Dagens Nyheter publicering. Jag tycker, som sagt, att DN i detta fall gjorde en insats för nationen.

Sedan till frågan om utrikesnämnd eller inte: När man har sammanträde med utrikesnämnden är inte det viktiga. Och jag hörde inte heller talas om någon inbjudan i december. Men det avgörande här är ju om denna fråga skall anses ha den karaktären - och det är en del av sakfrågan, Lennart Bodström - att den bör föredras i utrikesnämnden. Detta är det viktiga.

Vi vet fortfarande inte - fastän debatten har pågått sedan början av februari - om frågan har denna karaktär eller inte, och därmed saknar vi också kunskap om vad det egentligen är för utspel som den svenska regeringen har gjort. Därför: Om Lennart Bodström tycker om att tala i sakfrågan, erbjuds han nu ett tillfälle att göra det - genom att gå upp och använda den taltid som utrikesministern har kvar, och den är, som Ulf Adelsohn sade, obegränsad.

Vilketdera av de två alternativ som Palmekommissionen diskuterar är den svenska regeringens ståndpunkt? Om den frågan inte går att besvara eftersom den svenska regeringen inte har någon ståndpunkt, då vore det bra att få veta detta och få konfirmation på det påstående som funnits om att man egentligen inte har lagt något förslag, inte gjort något utspel, utan bara agerat frågeledare för att få veta vad andra regeringar tycker om Palmekommissionens förslag.

Jag tycker också att det är rimligt att utrikesministern svarar på frågan: Vad var det som UD tyckte var så känsligt i denna sak visavi Västyskland och som gjorde att UD - Olof Palme har framhållit detta - föreslog att kontakt skulle tas med Willy Brandt och Helmut Schmidt? Ansåg man på UD att det var känsligt för våra relationer till Västyskland att mitt i en valrörelse lägga detta förslag och att därför underhandskontakter borde tas? Om det var så, varför togs dessa underhandskontakter bara med den västtyska oppositionen och inte med den västtyska regeringen?